

Čs. dokumentační středisko
nezávislé literatury

Referenční exemplář dílny
ERLANGEN

IV. 1991

Josef Jeřábek

[Duben 1982]

OBSAH

Karel Pecka / <i>Probuzení</i>	[1]
Milan Jungmann / Jiřího cesta k noci	[2-11]
Karel Pecka/ Básně	[12-15]
Jan Trefulka / Ach, jaká shoda	[16-50]
ik / Děti v horách	[51-52]
Alexandr Kliment / Alenka v říši divů a před uměním	[53-56]
xl / Co se stalo s pohádkou	[57-59]
Ludvík Vaculík / Hřup z kaštýla	[60-62]

OBSAH

Karel Pecka / *Probuzení*

Milan Jungmann / Jiřího cesta k moci

Karel Pecka / Básně

Jan Trefulka / Ach, jaká shoda

ik / Děti v horách

Alexandr Kliment / Alenka v říši divů a před uměním

xl / Co se stalo s pohádkou

Ludvík Vaculík / Hřup z kaštýla

Podkopy epochy vybuchly v určenou chvíli
sesuly stavby posvátných chrámů tyčících pýchu svou do nebe
Skleněné tabule výkladů kramářských krámů
vydaly skřípavý akord tříštěných střepů
a lidští krtkové octli se osleplí ve výhni exploze

Vteřinu předtím to všechno znělo jak přiblblý tón
děti a hazardní hráči se vesele směli

Z trosek však povstala nová kapitola
sartihlav vylezl zdola
a k hráze hráčů za valchou
propadly sázky

Těm co šli bránit obrazy chrámů
a valy pravd předem vydaných k zborcení
namísto oceli dřevěné šavlíčky do rukou dány
Nahořklé podezření
mění kov senknuté pěsti v rozbředlé bláto
a prsty chabnou v sovění štítu těžčino každým dnem
jenž skoro na posměch chytráctví doby

Pod rukou prodané prapory
věčněné slupkami přetvářek s proradných srdcí
zdobí teď sály obkurních muzeí
a píseň zběhů zpívají v křeči pleskající pysky

Do slepých nočních rán vstávají muži bez glorioly
s prázdnými rukama šátrají kol kruhu světla
a pijí hořkou břecku hořkého benzínu
který snad pomůže projet korytem dalšího dne

Sotva jsem udělal poslední tečku za úvahou nad jiříkovskou trilogií Bohumila Říhy, objevil se na knihkupeckém trhu třetí díl Janěti českého krále Jiříka z Poděbrad /M7/ od Václava Erbena. Má na titulním listě v roce 1980, v tiráži však 1981, já se k němu dostal až letos, tedy opět o rok později. Kniha zřejmě čekala dost dlouho na povolení k expedování, a to ještě musel ve svém doslovu vysvětlit její smysl oficiální přední představitel dnešní literární vědy a kritiky Milan Blahynka. Ještě uvidíme, jak to udělal.

Vyhnul jsem se ve zmiňované úvaze předešlým dvěma dílymi paměti záměrně. Především mi nepřipadaly umělecky nijak zvlášť pozoruhodné, zato svými rozmetáváním vžitých představ o dobrém a důstojném husitském králi působily až kacířskými dojmy. A u nás se takové boření iluzí a vyvracení legend nerado vidí. Třetí díl, nazvaný Zrázní, se umělecky od předešlých dílů podstatně neliší, zaslouží si však pozornost z jiného důvodu. M. Blahynka ovšem v duchu současné kritické apologetiky přirovnává Erbena rovněž - jako jiní Říha - k Vladislavu Vančurovi, slaví o "vančurovském pojetí dějin" a dělá proutě z Erbena antera vynikajících kvalit, sleduje splývání dvou linií jeho tvorby /detektivní a psychologické/ v historické tematice a v závěru prohlašuje celou trilogii za "velký román výchovný".

Ve skutečnosti vyžaduje dost velkou dávku trpělivosti knihu přečíst /má 430 stran/, neboť - cituju Blahynku - "tak jako postavám románů, tak ani čtenáři dlouho není jasný smysl nekonečných jednání na aněmech, smysl itáčkovy dvojakosti..." V tomto ohledu rád dávám zaslouci za pravdu. Dialogy, jež zřejmě mají jiskřit diplomatickým slovním šerařstvím a utajenou záložností, působí mrtně a hlavně nesrozumitelně, jednotlivé postavy nejsou dost zřetelně odlišeny ve svých postojích, takže čtenáři leckdy splývají, děj se zdlohnavě táhne bez patřičné gradace, až nechápeme, kam se po-

děla rutina úspěšného detektivkaře, nemáme až skoro do konce potuchy, co sledují nenestálé kombinace pana Ptáčka a Jiříka apod.

Jiříkovo zranění je časově vymezeno třiletím 1435 až 1437, plným diplomatického rachu. Po dlouhých a složitých jednáních usel na český trůn konečně Zikmund, když schválil, resp. přijal kompaktáta jako základ dohody s českými pány podobojí a vůbec přistoupil na všechny podmínky, jen aby už měl svatováclavskou korunu na hlavě. Spěchá, je totiž starý a nemocný. Političtí makléři vynuší svou příležitost a začnou hned kolem něho zatahovat své sítě. Ve hře je pro případ jeho úmrtí hned několik kandidátů na český trůn: především Habsburk Albrecht, ale taky některý polský Jagellovec, nabízí se i možnost, že mladičká královna Barbora se po ovdovění rychle provdá a český stolec obsadí její nový muž. Kéžejší Jiříkův poručík pan Hynce Ptáček z Pirkštejna, jenž svého světence učil cynickým zásadám mocenského boje, se cítí jako ryba ve vodě. Teď už tolik nekáže, nýbrž jedná, Jiřík už je dospělý a začíná dělat první samostatné kroky na diplomatickém kolbišti. Ale je přece jen ještě příliš nezkušený, takže občas mu uštědří pan Ptáček lekci podobného druhu:

"Drž moc. A nedívej se ani napravo, ani nalevo, ani po sebe, chraň se ohlédnout, opatrně zvedej hlavu... K Bohu se můžeš dívat. Jen pozor na cestu. Abyš v té chvíli, když vzhlídnáš, nešlépl do pasti. A buď, jaký jsi. Sám a skrytý ve vlastním nitru. Jistě se najde chytrák, který tě prokoukne. Pokaždé se objeví nějaký Chelčický. Tamataj: lidí prostých, důvěřivých, dobrých a neučených, i dobrosrdečných je daleko víc. Jsou většinou. Snadno sednou na lep tvých laskavých slov a úsměvu a gest. A takové zemany z Chelčic drž od těla. Prohlédnou a ocopí se. Nesad je právem a nevěš je. Odří je. Vyznej se jim. Lid dobrotivý, můj pane Jiříku, uděláš-li to vtípně, ten výsměch totiž, se bude popadat su boky a prohýbat se v záchvatech řachtání" /str. 192/.

Toto politické vádeměkan je snad dost průzračné, svým způsobem je to ekstrakt mocenského cynismu a bezohlednosti, jemuž se dostalo později ustávnění v machiavellismu. Prošťelost a hrubozrná ^bchyzalnost pana Ptáčka mu má zřejmě dodat "vandurovskou" renesanční robustnost, ale ovšemže marné je to snaha.

V porleđu na Jiřího jako na muže s nezřízenou touhou po moci, pro niž je ochoten jít třeba až do předpekli, se Erben shoduje s Říha, v tom se oba drží historických fakt. Rozdíl je v tom, že Říha se vyhýbá všemu, co by tuto praktiku kompromisnictví ukázalo konkrétně a staví nám před oči neustále dobrotivého, starostlivého otce vlasti a mírotvorce, zatímco Erben naopak nevyschází jedinou příležitostí, aby nám nepředvedl Jiříkovy podrazy, machinace, zákulisní intriky a dokonce i vraždu. Blahynka to charakterizuje slovy: "Koncepte, kterou autor čtenáři předkládá, je tak smělá, tak se dotýká ustálených představ & ideálních pohnutkách, tak jde proti tradici, že je pro mnohé čtenáře přijatelná vlastně jen jako hra, jako rozmarňý Čapkovský apokryf, který za vznešeností, za hráiny a ušlechtilostí nalézá obyčejnost, lidi i s jejich slabostmi a záme-ry, často dost málo ušlechtilé."

Je-li tato koncepce "pro mnohé čtenáře" přijatelná jen jako hra či apokryf, pak existují ovšem i jiní čtenáři, kteří jsou s to tuto koncepcí chápat jinak. Jak vlastně? Samozřejmě ne jako hru, ale jako cosi životně reálného. Ti jsou si vědomi, že dvojakost, úskok, lest, prorada a násilí tvoří "tkanivo dějin", zákulisí jejich mechanismu, cynický prostředek posvěcený vznešeným cílem. Už tady nás kritik dost jasně naznačuje, že Erbenův román není zcela a beze zbytku "apokryfem", že v jeho jádru je utajena krutá pravda života a je třeba jen mít odvahu si ji přiznat, netrvat na ustálených představách, vidět "za" kulisu dějů, "za" postoje historických figur, "za" jejich vznešenost.

Podívejme se tedy, jakou románovou fikcí autor rozvinul, aby nám toto své přesvědčení, pro mnohého čtenáře přijatelné jen jako "hra", dokumentoval.

X X X

S oběma protagonisty se na počátku románového děje setkáváme jako s přesvědčenými zastánci krále Zikmunda. Dělají všechno, aby už seděl na českém trůně a aby v zemi opět zavládl pevný řád a klid; řídí se prostě zájmem státu a ovšem i svým. Nelze totiž už dál pokračovat v bezvládní a ve válce s celým tehdejsím světem, lidé jsou unaveni a touží po míru a práci, věčné hašteření o věrně otázky už nikoho nebaví. Není proto divu, že Ptáček i Jiří poznávají Zikmundovi a stavějí se proti všem, kdo nechápu tuto politickou nezbytnost doby - k těm patří především Hradečtí, Táborští a Jan Roháč na Sióne. Po schválení kompaktát je přece nutno pochopit, že Zikmund už není ta zrávavá vychytralá liška, ten Antikrist, proti němuž se postavil celý národ, teď je jedinou nadějí na zavedení řádné zemské správy. Jiří soudí takto: "Jiná vláda je rozvrat... Chci mít zděděné statky, z nichž mnohé jsou rozohváčeny. A mír v zemi" /str. 361/. I když Zikmund nemá rád, přijímá ho jako nezbytnost, je přece reálný politik.

Ze záhadných důvodů však začíná Jiří z Ptáčkova návozu brzy po Zikmundově korunovací navštěvovat slepičkou královnu Barbaru. Protože o milostný flirt nemůže jít, Jiří je totiž něčeho takového organicky neschopen, jeho zajímá každý - i žena - jen jako nástroj politiky, netušíme, ^{kam má} ~~kkkkk~~. Pochopíme později: Jiří ji zaplétá do svých tenat. Otázkové si jí pro příští "použití", aby s ní mohl kalkulovat ve svých plánech blízkých i vzdálených. Neukojená Barbara však pro diplomatické intriky nemá příliš pochopení a vrhne se bezhlavě do náruče uherského pána, velitele kumánské jízdy Michala Országha. Jiří využije obratně i tohoto nedovoleného poměru, posáhne silencóse, aby je měl v hrsti.

Sázně se musí zakročit proti Zikmundovým nepřátelům, především proti Hradci. I tady je prostor pro diplomatickou hru. Jiřík věse tajně oznámí hradeckému hejtmánovi Knichovi, že proti Hradci vyrazilo císařské vojsko v čele s panem Vilémem Kostkou z Postupic, podplácí Knicha plný věček, a ten v noci tajně napadne v čele Hradeckých císařské ležení, rozpráší je a pana Kostku, Jiříkovu spojence, zabije. Zdislav Knich je však tupec, nerozumějící složitostem a jemnostem politických tahů, proto začne radit dvěma hrdinům všelijak komplikovat život. Ptáček mu bez servítků pohrozí: "...budeš tě muset dát zabít anebo budeš zabít. V Hradci je dost takových, co by to pro nás udělali. Kněz Ambrož, kdyby se dozvěděl jisté věci - a my mu je v tom případě řekneme, tím si buď jist - by byl první, kdo by tě dal na hranici..." Naštěstí se všechno k dobrému obrátí: Zdislav Knich se domluví s četnými Hradeckými a pobije věrné bratry, kteří přišli za ním... Kneho Hradeckých bylo z města vyhnáno, bez majetku, s holýma rukama. Jediný kněz Kateř Froufědek utekl šťastně k Janu Roháčovi na Sion.

Takže zůstává Sion. Jan Roháč je Ptáčkovým strýcem, znají se dobře ze starých časů společného boje. Ale sršatý sirotčí hejtmán nemá k Ptáčkovi velkou důvěru, nemůže prostě přistoupit na Zikmunda jako na českého krále, nechápe objektivní natnost a opoví mu nepřátelství. Zikmundovi nezbyvá než Roháče zničit vojensky. Pan Ptáček se nabídná a sám postaví na své náklady ze zaskou hotovost a táhne na Sion. Ale chová se podivně. O nějakém dobývání hradu nemůže být ani řeči, navštěvuje Roháče, přátelsky se s ním vybavuje a přesvědčuje ho, že Zikmund je ve finanční tísní a že Sion je vlastně v bezpečí, on sám ho dobývat nebude, nastražil přece na Zikmunda past a spolu s Roháčem ho do ní svrhne! Pan Ptáček musí dát popravít několik spojenců, kteří mohli císaři vyradit, co se děje u Sionu, že se nebojuje, že vojsko je nevyzvižené, těžké kůzy nedostřelují na hrady atd. V těch

vzrušených dnech Jiřík jede horečně od Vídně do Prahy a z Prahy za císařem do Chebu a zase zpět. Co si má za lubou. Ale co? Při poslední cestě ujíždí z Prahy tajně, doprovázen jen jedním zbrojen-
cem. Když dojedou před ležení u Vídně, přeběhne svého průvodce
chladičkovitě zezadu dýkou, aby nezůstal svědek jeho cesty. Jde
totiž vyřídít panu Ptáčkovi, že Zikmund se dal jeho drábností při-
mět k tomu, aby vyjel proti Vídně posilu, vedenou - ovšemže -
královniným milencem Michalem Országhem. Ptáček tuto novinu ozná-
mí Janu Roháčovi a namluví mu, že se spolu s ním postaví proti
Országhovi. V noci však tajně svým vojákům nařídí změnit postavení
a upravit i těžké kusy tak, aby zasahovaly hrad. Teď je Vídně koneč-
ně vážně obklíčen.

Když dorazí Michal Országh, má k němu pan Ptáček tato řeč:
/Chápu tě/. "Tvou lásku, tvou oddanost. Lásku k její Milosti. Máme
i její listy. Máme i takové listy, které jste nikdy nepsali, a svě-
dectví o vašich schůzkách. I o těch, co se nikdy nekonaly... Možná
pans, že se cítíš podveden nebo zrazen. Nic takového se nestalo...
To nebyl úskok. Ale lest. Slabšího proti silnějšímu. Zatím slabší-
ho..." Má prostě Országha ve své moci a může ho vydat císaři. Ne-
šťastnému královninmu milenci samozřejmě nezůstane nic jiného, než
táhnout za jeden provaz s panem Ptáčkem. Hrad je nemilosrdně zpus-
tošen, obránci pobiti či zajati, mezi nimi i Jan Roháč. Později je
potupně popraven, což vyvolá pobouření všech "věrných Čechův", kte-
ré pan Ptáček neopomene řádně popudit.

Tady vrcholí "hra" pana Ptáčka a Jiříka, složitá politická
intrika, pro niž bylo nutno obětovat spousty lidských životů, pří-
tele a dokonce příbuzné, v zájmu vytčeného a dobře utajeného cíle:
zdiskreditovat Zikmunda, znemožnit ho v Čechách a vytvořit situaci,
příznivou pro převzetí moci Jiříkem z Poděbrad / v textu se o něm
několikrát hovoří jako o příštím králi/. A tady taky román končí.

Zničený starý král odjíždí z nevdačných Čech do Uher a cestou ve Znojmu umírá. Otevírají se nové možnosti pro další diplomatickou "hru", ale tu už náš autor nerozvine. Doslov nás poučí, že pan Ptáček dospěl k svému cíli: "uchodil, uhonil, přemohl" vychytralou ryšavou šelmu Zikmunda, takže "hra pssa z Lirkštejna...upravila cestu příštímuhazitskému králi". Pro tento ušlechtilý záměr se děly všechny ty dlouho nepechovatelné zákulisní intriky, tajná jednání, zrady a věrolomnosti, zákeřnosti a podlosti.

Každého nad takovým obrazem našich národních dějin napadne, že jde o odvážné boření sentimentálních mýtů, o kritiku naší ochoty usmělečovat si historii a její přední postavy do podoby andělsky čisté a netknuté bílých zápasů. Takto pochopený fiktivní románový příběh, vyvracející třebaš naisykazene a jednostranně ušlechtilé legendy, by jistě jedině prospěl našemu národnímu vědomí, podnítil by je k hlubšímu a správnějšímu vidění vlastní minulosti.

To by však vyžadovalo, aby kritik v autorových intencích vyloučil trilogii jako záměrnou negaci, kritiku, odsouzení. Pak by muel okamžitě poukázat na to, že z amoralistické zásady "vše je dovoleno, co slouží potřebám /nás, vlády, moci, hnutí atd./" se zcela vytratil humanistický smysl účelů o mravně vyšší typ lidské společnosti, charakteristický pro humanitativ, muel by poukázat na dialektiku prostředků a cíle, odsoudit zrelativizovanou mocenskou morálku jako nebezpečný zárodek pozdějších teorií násilí a připomenout, že lest a lež mohou snad mít dočasné úspěch, ale ve svých historických důsledcích že nezbytně zevnitř rozkládají každou společnost, byť si navenek kladla sebešlechternější cíle, a taky zdůraznit, že obyč-í-li společnosti vnitřní konstitutivní prvek pravdy, je odsouzena k mravnímu úpadku a postupnému rozkladu.

Jenže o ničem takovém není v doslovu ani slovíčko. Stane se pravý opak!

Dejme slovo M. Blahynkovi. Převéde nám autorovo obrazné sdělení do pojmově jasné řeči: "Erbenův historický román není ‚výprav-
 ný‘, není ‚hrdinský‘, není ‚milostný‘; je to typický román výchov-
 ný. V tom má snad nejmíň k Orlímu dvoru, v němž Erbenovi slo v
 počtate o totéž jako v Pamětech: aby se ti mladí lidé, v jejichž
 rukou bude jednou osad naší země, naučili ‚dejme tomu – vládnout
 a spravovat‘, řečeno slovy z rozhovoru s autorem v Mladé frontě v
 říjnu 1971; ta slova se týkají nového Socialistického svazu mláde-
 že, ale dobře vystihují smysl...Paměti českého krále Jiříka z Po-
 děbrad. Naučit se vládnout! kdysi v časech feudalismu, byť už dáv-
 no se absolutního a nenarušeného, musel to učení vládnout zvládnout
 panovník a jeho rádci. Za našich časů, kdy o svém světě, jeho hu-
 docnosti stejně jako přítomnosti, rozhodujeme všichni, musí se
 učení vlády přiučit každý. To je nejvlastnější výchovný smysl Erbe-
 nova vyprávění o příbězích, činech a myšlenkách budoucího krále
 Jiříka z Poděbrad." A o kousek dál: "Zabývají se /tj. Paměti/
 minulostí, nejsou jí však pohlceny. Strbují k přesáhnutí. Učí dvěma
 věcmi, které autora dávno varušovaly: ‚pozorovat a poznávat‘; učí
 zvědavostí na smysl dějin, událostí, z činů."

Román však navrhází k cestě za poznáním "smyslu dějin, udá-
 lostí a činů", nýbrž za poznáním zákulisních machinací, tajných
 záskutí diplomatických šarvátek, berostyčné rvačky o moc a obratně
 maskované dvojakosti. Jak tento rozpor vysvětlit? Náš kritik si
 s tím klava neláme. Pro něj je tento obraz zdrcujících klauz, i
 intrik a předstírání školou učící učení vládnout. Ale ovládat
 a užívat moci se přece lidé odjakživa učili ne z knih, ale z po-
 litické praxe. Ovšemže, ale M. Blahynka prostě jen oživil a řádně
 zvlgarizoval dávno též L. Stolla, že státníci a básníci mají
 společnou cestu. Podle něj spočívá v tom, že nejen politika, ale
 i krásná literatura má poslání učit vládnouti! Věřte nebo nevěřte,
 takhle doslova to M. Blahynka myslí.

Jenže česká demokratická literatura - ostatně jako každé jiné literatury božná nebo jedná - se nikdy o takové časně věci nestarala a kladla si cíle v docela jiné rovině. Byla duchovní inspirátorkou náročnějších mravních postojů národa, boje za vyšší lidství a autentický osobní život, pohrdala každou bezpátečností, malostí a zákeřností, odsazovala svůli, násilí a lať, protože v nich viděla nebezpečí pro mravní zdraví národa. Socialistický kritik, jenž docela vážně tvrdí, že dnes "rozhodujeme všichni" /a tím sám sebe uvědčuje z neschopnosti "pozorovat a poznávat", tím spíš přemýšlet/, dává výhost všemu tomu "dobrámu starému", jak říkával Al. Ne-tuška, a používá jiného měřítka: měřítka úspěchu. Co vede k úspěchu, je posvěceno, úspěšnost je přece na hodnotové stupnici dneš-ních úspěšných na nejvyšší příčce, pro ni je možné obětovat vše, čest i morálku, je možné něco jiného si vyslet a něco jiného říkat, protože úspěšný vítěz - tedy Jiří - není souzen, vítěz má právo. Pseudomorálka úspěšnosti zastře každé pochyby o použitých prostředcích, umlčí hlas svědomí a dojí mužů pevné raky sebestatnosti. Lest je v tomto pojetí politiky, a tedy i kultury, zakalkulována jako samozřejmý a nikoho neudivující, protože úspěšný prostředek k dosažení a udržení moci.

x x x

Řihův a Erbenův Jiří z Poděbrad jako by byly dvě zcela rozdílné postavy, každý autor na něj vrhá jiné světlo. Řihův Jiří je svatoušek, Erbenův pekelník. Ale kupodivu: morálka jejich příběhu je naprosto stejná. Mělo by se říci, že mohli Jiříšek pro sebe shrnout jiříkovské dilema do hesla "Chelčický, nikoli Jiří", pak z oba současní čeští socialističtí spisovatelé razí nové heslo a skládají tak novou tradici: "Ne Chelčický, ale Jiří!" Už ne hledání cest k pravdě a k smysluplnému životu, ale hledání cest k moci a k ovládnutí druhých. Leboť je uchvacuje Jiřího vladařské, politické

obratnost, jeho pevná ruka v řízení veřejných věcí a pohrdání vším, co si kladlo vyšší sázkovní cíle, všemi těmi "Chelčickými", jež si musel "držet od těla". Je to průhledná revize ~~historické~~ ^{humanistické} tradice české literatury, která stála vždy na opačném stanovisku a hájila mravní čistotu a rovnou páteř národa a vedla ho k převě-
 ňení, že člověk i národa moderní doby je hoděn jen život žitý v pravdě, že bez pravdy, bez hledání pravdy a bez úsilí o poznání pravdy cokoliv postupně celý národní organismus.

Kilian Jungmann

M a š k a r n í a j e z d

Bláznivému plesu skvělé lustry svítí
maškaráda herců provozuje rej
Pozoruješ blázne komedii k zblití
Málo času zbývá To co druzí hrej

Masky krouží chytivě v kole zručných dějů
převtělené zvykem do svých úloh tak
že šmink vlepil ctnost do rysů obličejů
druhý chytá druhá v kyčlích Jede vlak

Mezmaškej Do řady Za druhem druh
až všlci za sebou seknou se v pevný kruh
Chceš šťasten být Hrej blázne hru

Buď případně i fízlem přišinlivým
pisálkem co pilně pulíruje lež
a sudím buď jenž věří svědkům očividně křivým
a katem který popravuje též

Vždyť jsme soubor šmíry na jevišti žití
ať už je kdo vůdce nebo kat
Tak nechť naše hajzlčarta ve zlaté se tipyti
díky triku vmáiku saka převlékat

A hlavně šťastni být druh jako druh
blázen jak blázen
Nerozborný kruh

P e r p e t u u m m o b i l e

Klidný proud temnavý teče v bezzvukém rouhlsau časů
jen tiché protnuté rýhy víří se kol přídě člunu
jenž jako kyvadlo přechází od věků řeku

Charonův pohled však zachvění nepozná
vždyť je vše odtávna stejné
Lhostejnost ve starém oku
dávno už zvažila poslední pocity příchozích
dříve než smaže je veslo pohybem načaté pouti

Všechno se únavně opakuje a nové generace
zatímco chtějí žít ve štěstí tvořivé práce
vraždí se nakonec v řežích za lživé ideály
a pálí svá křídla v plamenech exaltace
tak jako máry se pro světlo o oheň pálí

A přece se zdá že krása skrývá se každý den do nových hávů
přece se v prchavé vteřině čarovná krápně zakleta mihotá
v horečce žíznící rty zmateně místo ní vypijí kalichy bolehlavů
a v hořkých depresích zítřka se táží pak po smyslu života

I v chvíli poslední
dříve než chladný proud tajemné řeky odplaví vědomí
a spláchne jedinnost jedince do stoky zapomnění
naděje s nimiž se probíjel celým svým časem
jako by čekal za každým ohybem cesty poklady štěstí
na každém rozcestí zlatý klíč ke branám poznání
k fortnám jež všechněm lstivě šeptaným heslům
a pěstem bušícím o milost spasení
doposud vždycky zůstaly hluché
I v této chvíli otázka věčná znovu zní

A není odpověď

Ani já nebudu nový ani já nebudu nový
Své paže převozník po veslech vztáhne tak jak vždycky činí

A řeka plyne

Do jejích netečných hlubin

odevzdám rezavé klíče

jež pro zámky velikých bran zůstaly cizí

také pár děravých vzpomínek na chvíle světlé

vyrvané ze změti života z vřavy z chaosu bez hranic

z počouchlé harmonie čišící mrazem

avšak v nich jedině cítil jsem své bytí

zbavené pochybností

toliko v nich jsem byl zachráněn z poúdanství smrti

Snad se v těch cézurách perpetuum mobile zastavilo

na zlomek přeskočil zoubek v ohromném stroji

nebo jsem zaspal jen na vteřinu

poněvadž vzápětí znovu se rozeřval oceán

v němž jako trosečník zmítán jsem bloumal se směšným trámem

a s žeráfí zlomenou pod marnou vlajkou volání nemožné záchrany

spíše jen ze zvyku vyvěšené

Tak nyní končím

a spolu se rzivým klíčem i sedranou vlajku ti dávám

pod níž jsem zbytečně trávil svou plavbu

namísto jednoho skoku odvahy do vln

Dříve než zavřená hladina smazala by těch pár soustředných kruhů

svobodně smál bych se výstraze že je vše určeno předem

a že toto perpetuum mobile točící soukolím světa

má za mák smyslu

Je však už pozdě

Takto se tuším být jen trapným svědkem

který vše viděl

a právem dospěl nakonec ke břehům Léthé

K o n f r o n t a c e

Udělám tlustou čáru
uzavru kapitolu
a s plochy stolu
odmetu fábory pestré
útržky číslic a slov

Výroční bilance s konečnou rozvahou ztráty a zisku
vzzněla zmatečně
Kdybych měl zítra předstoupit před členy poroty
slovutní soudní znalci s lysými hlavami
jenom by stvrдили bezvadnost součtu
Než před soudem vlastním
kde já sám jsem vinen a zároveň soudcem
v podobě nezvyklé konfrontace
cifry cifrují šejdrem přes linky rastrů
repetí rvou se a škrtí jak v hospodské pranici

Vítězný podráz hřímá s trůnu
a staré pravdy odstroené co venkovští strejci
přešlapují nejapně v koutě
Konfrontace nespěje k výsledku
ve spleti křížovatek zkříslých cest
snad nezbývá víc
než putovat jako v zrcadlovém bludišti
ničím nebýt překvapen a také nic nečekat
když je vše lhostejné

Leč mezi autsajdry se náhle cosi děje
Stojí tam Bůh a tichounce se směje

Jan Trefulka

A c h, j a k á s h o d a

/zcela nehratelná komedie/

Paní Martinová: Jak je to zvláštní, můj Bože, jak je to podivné! A jaká shoda! Já také bydlím v pátém poschodí, v bytě č.8, drahý pane!

Eugen Ionesco: Plešatá zpěvačka

A když jsem psal své drama, jak jsem se mýlil. Byl jsem napodobitel a blázen, že jsem potřeboval třetího, abych dokázal vyprávět o osudu dvou lidí, kteří si jej navzájem ztěžovali? Jak snadno jsem upadl do pastí. A přece jsem musel vědět, že tento třetí, jenž prochází všemi životy a literaturami, tento přízrak třetího, jenž nikdy neexistoval, nemá význam, takže jej musíme popřít. Je jedním z obmyslů přírody, která se stále snaží odvést pozornost člověka od svých nejhlubších tajemství. Je zástěnou, za níž probíhá drama. Je klukem před prahem bezhlasého ticha skutečného konfliktu. Zdá se, jako by bylo všem doposud příliš těžké hovořit o těch dvou, o něž se jedná: třetí, právě proto, že je tak neskutečný, patří ke snadné stránce úkolu, jej svedou všichni. Hned na začátku jejich dramatu pozorujeme netrpělivost dostat se ke třetímu, nemohou se ho dočkat. Jakmile se objeví, všechno je v pořádku. Ale jaká nuda, když se opozdí, bez něho se nemůže dít vůbec nic, všechno vážně čeká. Ano, a což kdyby se zůstalo při této prodlevě a rozpacích?

Rainer Maria Rilke: Zápisky Malta Lauridse
Brigga

O s o b y

Muž
 Žena
 Chlapec
 Dívka
 Student
 Studentka
 Ženich
 Nevěsta
 On
 Ona
 Manžel
 Manželka
 Číšník
 Recepční
 Lekař

Velký pokoj ve starém zádku, který slouží jako hotel. Troje dveře. Plné, s vyřezávanou zárubní do předsíně a do chodby, druhé, s mléčným sklem do koupelny, třetí, potažené tapetou jako stěny, na opačné straně, takřka neviditelné.

Odpolední slunce vrhá na stěny stíny okenních rámu a záclon. Do pokoje vejde žena s kufříkem, plná, pěkná, asi pětatřicetiletá. Chová se, jako se chová člověk v hotelovém pokoji. Na stůlek položí klíč s hruškou, odloží kufřík na lavičku, otevře jej, vyjme pyžama a domácí trepky, pověsí kostýmový kabátek do skříně, vrátí se ke kufříku, vytáhne ručník, mýdlo a kartáček nazuby a vyjde do koupelny. Je slyšet, jak napouští umyvadlo a potom splachuje.

Do pokoje vejde asi čtyřicetiletý sympatický muž, položí klíč s hruškou na stůlek, kufřík na postel, chvíli zaváhá, odloží sako a pověsí je do druhé skříně, vyjme z kufříku pyžama, položí je na prázdnou postel, zouvá si boty, vytáhne z kufříku ručník, mýdlo a kartáček na zuby, odloží ručník na stůlek a natáhne se na postel.

Píská si.

Žena vejde do pokoje, svetrík drží v ruce. Když uvidí muže, lehce vykřikne. Svetřík si přitiskne na prsa.

Muž /zvedne se, v rozpacích/ Promiňte. /Kahází své věci do kufru, obuje si boty, obleče sako, vezme klíč. Mezi dveřmi./ Promiňte. /Vyjde z pokoje, žena usedá na lůžko, zouvá se, obouvá si trepky. Ozve se zaklepání./

Žena Okamžik. /Kvapně si natahuje svetrík a upravuje si vlasy./ Prosím.

Muž /vejde. V ruce drží klíč./ Nemýlila jste se? Je to pokoj číslo tři sta patnáct. Je to můj pokoj.

Žena Ano. Je to pokoj číslo tři sta patnáct. Je to můj pokoj.

Muž Přidělili mně pokoj číslo tři sta patnáct.

Žena To musí být nějaký omyl.

Muž Taky si myslím.

Žena Měl byste požádat, aby vám přidělili jiný pokoj.

Muž /jde k telefonu a zvedne sluchátko. Chvilí čeká./ Přidělili jste

mi pokoj číslo tři sta patnáct. Ale tady už bydlí nějaká dáma. -
 Ano. Nějaká dáma tady bydlí. - Přišla ~~sem~~ přede mnou. Bude to asi nějaký
 omyl. - Prosím? Ale já bych chtěl jiný pokoj. /K ženě./ Říká, že to není
 omyl a že stejně nemají jiný pokoj.

Žena: /k němu přistoupí a přebere sluchátko./ Musíte přece tomu pánovi
 dát jiný pokoj. Pochopte, že tacy nemohu spát s mužem. To je přece na-
 prasto nemožné - prosím? - ne, já ho vůbec neznám - to je nesmysl,
 měla jsem zamluvený pokoj, máte tam přece telegram.

Muž: Já ~~jsem~~ měl taky zamluvený pokoj. Před třemi nedělemi.

Žena: /do telefonu/ Ale ne - poslyšte, budu si stěžovat, nemůžete lidi
 nutit, aby spolu bydleli - ne, my to teda vyřešit nemůžeme, to musíte
 vyřešit vy, slyšíte? /Zvolna odkládá sluchátko./ Říká, že nemají jiný
 pokoj. Že ~~si~~ to máme nějak vyřešit. Budete muset odejít. Byla jsem ~~zde~~ tu
 první.

Muž: Ano, ale já jsem si zamluvil pokoj před třemi nedělemi. Mám ~~zde~~ ^{tedy}
 nutnou práci. Kde ~~si~~ myslíte, že budu spát?

Žena: Tady ne.

Muž: /s ironií/ Na ulici, v parku na lavičce. Na nádraží.

Žena: Vidíte. Máte fantazii.

Muž: Zato vy jste bez fantazie. Nedovedete si představit, jak je noc
 dlouhá, když člověk nemá kde spát. Když musí přecházet z místa na
 místo, aby neztuhl zimou. Jednou jsem takhle prochodil noc a ráno jsem
 usnul na trávě a nevzbudil jsem se, ani když začalo pršet. Měl jsem
 oči plné vody.

Žena: Ano?

Muž: Mám na pokoj stejné právo jako vy. Ale prosím. Byla jste zde dřív.
 Co koupelna?

Žena: Tam jsem taky byla dřív.

Muž: Ale já ~~studu~~ nemůžu odejít. Nemám opravdu kam. Pochopte to.

Žena: Snad byste se měl pokusit pochopit vy mě. Tohle snad není jediný
 hotel ve městě. Do večera je spousta času. Můžete je obvolat, můžete
 je obejít, třeba se dá najít něco v soukromí. /Přistoupí ke stolku
 a hledá v prospektech. Jeden z nich vybere a podá muži./

Muž: Budete hledat se mnou? Já na to nejsem šikovný. Ženské spíš vyhoví.

Žena: To se vám zdá. Oni třeba vyhoví, ale pak si hned každý myslí, že
 už si zajistil - polovinu úspěchu. Hned vás berou pod paží a hladí po
 vlasech. Eneď vás jdou doprovodit a diví se, že je nechcete vzít na noc.

Muž: Takže vás nemůže překvapit, že chci s vámi zůstat na noc já. Tře-
 baže jenom kvůli tomu, abych se vyspal.

Žena: Nenamáhejte se. /Podívá se do prospektu a začne sama vytáčet
 číslo./

(Z levé strany vejdou Chlapec a Dívka a oba tlačí bicykly. Bytelné, dnes už staromódní. Chlapec a Dívka, ani další postavy, které takto vstupují na scénu, nejsou ze sna. Nemí nutné je oddělovat od Muže a Ženy, vyhrazovat jim jakkoli samostatný prostor. Mohou na jevišti zůstat i mimo svůj výstup. Předměty, které s sebou přinesou na scénu, mohou na ní zůstat až do konce jednání.)

Žena znovu vytáčí číslo.)

Dívka: Já už dál nejdu.

Chlapec: Ale proč ne?

Dívka: Proto. Maminka mi dovolila jezdit jenom kolem parku.

Chlapec: Chtěl jsem ti něco říct.

Dívka: Tak mi to řekni tady.

Žena: /do telefonu/ Recepci, prosím. /Dívá se ironicky na muže, který stojí vedle ní./

Chlapec: Nechceš si sednout? Takhle ve stoje se blbě mluví.

/Opře bicykl o pohovku. Sedá si, snaží se dívku stáhnout k sobě./

Žena: Potřebuju jednolůžkový pokoj na jednu noc.

Dívka: Pusť mě. Já budu stát. /Hraje si s pedálem bicyklu./

Chlapec: To nejde. To se nedá mluvit, když ty stojíš.

Dívka: Proč? Tak mi to pojď pošeptat.

Žena: Všecko? /K muži./ Všecko je obsazené. To je k vzteku.

(Muž pokrčí rameny, žena začne vytáčet další číslo.)

Chlapec: Pojď si sednout. Na tom přece není nic špatného.

Dívka: Ne. Holky říkají, že se chceš líbat. Já se nechci líbat.

Chlapec: /vstane, hrubě uchopí dívku za loket, otočí ji k sobě/

Tak proč za mnou lezeš? Jezdíš pořád vokolo. Ale pořád, víš. Jezdí si někam jinam.

Dívka: Seš sprostěj.

Žena: /do telefonu/ Konečně. Recepci, prosím. Potřebuju jednolůžkový pokoj na jednu noc.

Dívka: Můžu si jezdit, kam chci. Pusť mě. Seš sprostěj.

Chlapec: A ty seš blbá. Ty zaručeně ani líbat neumíš. To je to.

Žena: /do telefonu/ Vůbec nic? /Položí sluchátko./

Muž: /zvedne sluchátko// Teď to zkusím zase já. Neštěstí v lásce, štěstí ve hře. /Muž vytáčí číslo./

(Žena si sedne na postel a pomrává si s pantofličkem.)

Chlapci se podaří vytrhnout dívce bicykl z rukou a opřít jej o druhou pohovku.)

Dívka: /Stojí bez opory řidítek, dojemná, bezbranná./ Ne. Sednout ne.

Prosím tě, Vlastíku.

(Chlapec se k ní přiblíží, lehce ji líbá. Dívka mu položí ruce kolem

5
krku. Potom se od sebe vzdálí a odchází.

Muž: Ochtěl bych jednolůžkový pokoj. - Nemáte. A není žádná naděje. Ani večer. Cože? Festival lidových tanců. / Položí sluchátko a usedne vedle ženy na postel. /

Žena: /rychle a dotčeně vstane/ Kesedejte si. Musíte odejít. Musíte rychle odejít.

Muž: Jsme na tom oba stejně. Nechtěla byste mně říct kam?

Žena: Když už nechcete spát v parku, je tady jistě bar. Bary bývají otevřené do čtyř do rána. Kufř si můžete nechat v předsíni. Po čtvrté hodině vás sem pustím a půjdě na procházku. To je slušná nabídka. Ale musíte odejít hned.

Muž: Je to od vás ohromně laskavé. Ale co kdybyste šla se mnou? Sedět sám někde u stolku v koutě, dívat se, jak se to tam všechno tře a připravuje, tak průhledně a stejně, zvečera zelená jablíčka, k ránu padají do klína-

Žena: Vidíte, že s váma nemůžu jít.

Muž: Ožírat se sám - zkusila jste to někdy? To je strašně smutný. Sedíte a zíráte. Zapálíte si cigaretu a díváte se, jak uhořívá, až z ní zbuďe tyčinka popela - a ve vás taky uhořívá, cosi bílého a vonavého a radostného-

(V pokoji se objeví mladý manželský pár, Ona nese menší nákupní tašku, On jednou rukou tlačí kočárek, v druhé nese velikou a zřejmě těžkou nákupní kabelu.)

Muž: Čím víc vám tuhnou nohy a ruce a kalí se vám zrak, tím víc cítíte, že svět čeká na váš čin, že ho potřebuje, tím víc se vám zdá, že jste ho schopná, čím méně vidíte, tím se vám zdá všechno jasnější-

(On a Ona pokládají nákupní tašky ke stolku, On si utírá pot s čela, Ona přistupuje ke kočárku, sklání se nad děckem, dělá opičky, potom se přiblíží k manželovi a líbá ho na tvář, On na okamžik ztrne, a pak jí udeří.)

On: /hystericky/ Nedotýkej se mě. Jdi ode mně. Nechci dostávat lásku za to, že nosím kabele a peníze a stěhuju skříně, kašlu ti na takovou lásku!

(Ona mu vrátí facku, odvrátí se od něho, zabývá se dítětem v kočárku. On vytahuje z tašek potraviny, čisticí prostředky, lahve s pívem.)

Muž: Zdá se vám všechno jasnější, od sestavy náročného hokejového mužstva až po světové dějiny, vstáváte, těžko, jdete na záchod a svět před vámi ustupuje a na záchodě stojí někdo vedle vás a říká, dneska jí přeříznu, kamaráde, a sotva stojí na nohou-

On: Nechci takovou lásku, kterou se platí, kterou mně platíš za to, že

se ode mně vzdaluješ, nechci-
Ona /Tiše. Spí.

Muž /Ale já mu věřím, protože v té chvíli věříte, že můžete přeříznout svět a znovu ho slepit nějak líp-

Žena (se nejprve tiše, potom nahlas směje.)

(Ona ho bere chlácholivě pod paži a odvádí ho tapetovanými dveřmi ze scény. Kočárek zůstává v pokoji.)

Muž /Čemu se smějete? Tady není nic k smíchu.

Žena /Úplně ožralý mesiáš. Spasitel, který blije na hajzlu. To jste celí vy, chlapi. Odejděte, prosím vás, nebo zazvoním na vrátného, aby vás ~~ona~~ vyhodil. Stejně jste už dneska pil.

(V pokoji se setmělo. Žena rozsvěcuje světlo, zatahuje záclony, vyjímá z kufríku ženské drobnosti, nůžky, knížku a klade vše na noční stolek. Muž nerozhodně zvedá kufr, odchází do předsíně.)

Žena jde k oknu a skulinou v závěsu se dívá na osvětlené město. Její tvář zvolna pracuje k pláči, z očí jí kanou slzy, konečně se hlasitě rozeštká. Potom pláč zase odchází. Žena si otře oči do závěsu a obrátí se do pokoje. Mezi dveřmi stojí Muž s kufríkem. Sentimentální nálada je rázem pryč.)

Žena /Vy jste tady ještě? /skočí k telefonu a zvedá sluchátko./

Muž /Jde za ní a položí sluchátko i s její rukou do vidlice. Němě se tahají o sluchátko. Muž stále drží ženinu ruku. /Jenom ho zavolejte. Jenom ho zavolejte. Aspoň se to vyjasní. Já jsem měl pokoj zamluvený před třemi nedělemi, a vy jste se sem vetřela, kdo ví, co jste jim /za to řadala, že vás poslali do mého pokoje. - Vy jste je podmazala, ženské stačí jenom úsměv, ale já jim to řeknu, to není fér jednání, to je obyčejný svinstvo, proč bych měl odcházet právě já, mám na tenhle pokoj právo, mám od něho klíč, vaše starosti mě nezajímají, já teď spát budu a jestli se vám to nelíbí, můžete jít-

Žena /konečně se mu vytrhne/ Na ulici-

Muž /Třeba na ulici.

Žena /Do parku.

Muž /poodstoupí/ Prosím. Po tom mně nic není. Tak zavolejte.

V pokoji se objeví Chlapec a Dívka. Drží se za ruce. Líbají se.

Chlapec /Vidíš. A ty ses bála.

Dívka /Už se nebojím. Bála jsem se, že se budeš smát.

(Žena bere do ruky sluchátko, ale zůstane jenom u toho pohybu. Muž pozoruje její rozpaky, dlouze se na sebe dívají, jako by pohledem chtěli jeden druhého přesvědčit o své pravdě.)

Dívka /Nikdy se mi nesmíš smát. Nesnáším, když se mi někdo směje. Když jsem byla děcko, ne³měla jsem dlouho chodit. Postavili mě na válen-²du a nechali mě. Chvilku jsem to vydržela, pak jsem udělala krok a

spadla jsem. Tatínek k tomu vždycky křičel: á bums! A sotva jsem se trochu zvedla, už zase křičel á bums a všichni se moc smáli, první, co si pamatuju, jak se smáli.

Chlapec: Nebudu se ti smát.

(Chlapec a dívka se znovu líbají. Vzdalují se od sebe a zase se přibližují. Jejich hra už není nevinná.)

Žena položí sluchátko a přejde k oknu, kde před chvílí plakala.)

Žena: /poodhrne závěs/ Je tam krásný večer.

Muž: Nechtěla byste se projít? Místo toho hádání. Proč se máme my dva dohadovat? Mladíci vyrazili do ulic poprvé jenom v košilích a mají rozenuté a přeškrnuté manžety, jako by v rukávech ukryvali dýky.

Žena: Holky chodí v houfu a ta nejškaredší a nejhubatější odpovídá za všechny. A vy mně dáte ve dveřích přednost a potom za mnou zamknete.

Chlapec: /vystrašený neúprosností dívčina obětí/ Heleno, budou tě shánět.

(Dívka se na něj pověsí a strhne ho na pohovku. Chlapec se snaží ležet co nejdál od jejího těla.)

Muž: To bych teda neudělal. To spíš vy.

Žena: Viděla jsem vám to na očích.

Muž: Neumíte v nich číst.

Chlapec: /bezradný, když jde do tuhého/ Heleno, já - Heleno - velice zdlouhavě a nesměle se k ní přibližuje, bázlivě klade ruku na knoflíček u krku, prsty ho neposlouchají, trvá to trapně dlouho.)

Muž: Myslel jsem na to, jaký by to mohl být příjemný večer. Obešli bysme městečko -

Žena: /ironicky/ Vzal byste mě za ruku - v temné uličce ovšem -

Muž: Kde bychom povečeřeli -

Žena: A vypili - něco -

(Chlapci se konečně podařilo rozepnout knoflíčky natolik, aby bylo vidět dívčí ramena a okraj podprsenky. Sem schová svou tvář. Dívka ho hladí po vlasech.)

Muž: A nebylo by to pěkné?

Žena: Kašlu vám na to, aby to bylo pěkné. Čím pěknější, tím horší. Čím pěknější večer, tím ošklivější ráno. Hledál byste pod postelí ponožky a nařikal, že vám ujede vlak.

(Chlapecova neobratná ruka se sune k dívčiným kolenům, prsty odtahují okraj sukně.)

Dívka: /odstrčí ho, s převahou/ Naši by mě sháněli.

Chlapec: Aspoň ještě chvilku.

Dívka: Ne. Běž domů.

(Na stolku zvoní telefon. Žena i Muž po něm chtějí oba sáhnout, potom

si však vzájemně dávají přednost.)

Muž: Prosím. To bude ~~o~~ pro vás.

Žena: Nevím, kdo by mě mohl volat. Nikoho ~~zde~~ ^{tu} neznám.

Muž: Já taky ne.

(Telefon vyzvání.)

Dívka a Chlapec odchází. Dívka nedovolí, aby ji držel za ruku.)

Muž: Třeba nám sehnali pokoj.

Žena: Snad byste to měl přece jen vzít.

(Telefon stále vyzvání.)

Muž: /zvedne sluchátko/ Ano. Ano. Předám. /Ženě./ To je pro vás.

Žena: Halo? Ano. - Cože? Ale to přece není možné. Poslala jsem telegram. Ne. Ne. Samozřejmě, že ne. Nemohla jsem předpokládat takové jednání z vaší strany. Ne. /Žena odloží sluchátko./ Tak jste ~~to~~ vyhrál. Máte prý písemně potvrzenou objednávku.

Muž: To mám. Už tři neděle.

(Žena se přezouvá, ukládá věci do kufříku, kartáček na zuby, nůžky, pantofle, obléká si kostymový kabátek, bere kufřík a odchází.)

Muž se celou tu dobu snažil, aby se nedíval. Dlouho a zřejmě zbytečně obtahuje břitvu. V okamžiku, kdy za ženou zaklapnou dveře, vybíhá za ní na chodbu.)

Muž: /volá/ Nevyháněl jsem vás. Kam byste teď šla? Slibuju vám, že se klidně vyspíte.

Žena: /za scénou/ Myslíte?

(Muž se vrací s jejím kufříkem v ruce.)

Muž: Pokud to ovšem záleží na mně. Měl jsem kamaráda, který se v hotelu nevyspal nikdy. Pořád měl pocit, že dveře nejsou dostatečně zamčené, nebo že někdo za nimi poslouchá a postel se mu zdála jednou moc tvrdá a podruhé zas moc měkká a chrápání slyšel přes trojité zeď - to já zas usnu všude a kde se ráno vzbudím, tam mi to připadá, že jsem doma.

Žena: Takže se vůbec nemusíte domů vracet.

Muž: /položil ženin kufr opět na odkládací lavičku/ Tak to není. Ale ^{tedy} mockrát mi ^{to} připadalo, že nemám jiný domov, než kde právě jsem. Třeba ~~zde~~. Vždycky, když se ráno probudím v cizím pokoji, představuju si, že je to můj pokoj, že jsem v něm celý život žil, že nemám ženu ani děti, že jsem je nikdy neměl, že to byl jenom můj sen nebo moje touha a ve skutečnosti jsem byl pořád sám. Nebo kdybych se probudil u jiné ženy a jiných dětí, že bych bez nesnází mohl pokračovat v tom, co jsem žil, všechno je stejné, všechno je zaměnitelné, byty, ženy, děti, polibky na dobrou noc-

Žena Přestaňte!

Muž Vám se to nikdy nestalo? Když si náhodou hraju s cizím dítětem, vždycky si říkám, proč by nemohlo být moje? Co tomu brání, jaký je zde rozdíl? Stejně voní a rozmlouvá se mnou stejným jazykem. A směje se. Nejhezčí jsou, když se smějou. Třeba ze spánku.

Žena Vy jste neměl nikoho doopravdy rád kromě sebe.

MUŽ A vy?

Žena /pokrčí rameny a opět otevírá kufrík a opět vytahuje své propri-
ety, mýdlo, kartáček na zuby, nůžky. Po krátkém zaváhání opět klade py-
žama na volné lůžko, přezouvá se. / Nechtěl byste se otočit?

(Muž přejde k oknu, Žena se převléká do volných, domácích šatů.)

Muž Každý má přece rád jenom sebe. Ať dělá cokoli, dělá to jenom proto,
že mu to dělá dobře.

Žena I když obětuje život nebo lásku?

Muž Milujete někoho? Samozřejmě jenom proto, že očekáváte, že vás bude
milovat. Trpíte bezmadějnou láskou? Ovšem. Trpět je krásné. Kdopak by
nechtěl trpět. Pro lásku. Rodíte děti a bdíte u nich celé noci s nej-
větší obětavostí, dokonce, jak se říká, obětuje jim svůj život, své
ambice, své pohodlí. Ale děláte to opravdu kvůli nim? Vždyť jenom uká-
jíte svůj pud, a kdybyste to nedělala, byla byste nešťastná. A potom,
jak je to krásné, kochat se svou nesobeckostí, vystavovat ji na odiv
před jinými i před sebou!

Žena Proč mi to všechno říkáte? není to pravda a je to hnusné.

(On a Ona sedí na Mužově posteli. Ona je schoulená do sebe, nedívá se
na něj.)

On Chtěl jsem být upřímný. Nemáš právo využívat mé upřímnosti. Nic ne-
poznalas, nic nevytušilas, kdybych nebyl upřímný, nic bys nevěděla.

Ona Tak si běž za ní, ale nechtěj na mně, abych ti to schválila. To přece
nemůžeš chtít.

Muž Umíráš na hranici? Byla to tvá ctižádost, která tě na ní dohnala,
tvá sebeláska, dělalo ti dobře, že se za tebou táhnou zástupy, že ty
ženské, ke kterým se nemůžeš jinak přiblížit, vyjí nadšením, když tě
spatří a vynášejí tě málem za pána boha, dělalo ti dobře, že tě nenávidí
tví kolegové i králové, jakápak láska, i ten Bůh stvořil svět jenom pro-
to, aby mu za to děkovali, aby mu měl kdo děkovat-

On Řekl jsem ti to, protože tě nechci klamat, protože nevím, komu jinému
bych to měl říct, než tobě.

Ona Já vím, co bys chtěl. Chtěl bys, abych tě politovala za to, že jsi byl
nevěrný, za to, co ti to dalo práce, za tu námahu lži, za ty starosti, můj
milý, vždyť to bylo vlastně kvůli mně, všechna ta práce, jsi vlastně

hrozný chudák, i za to tvé špatné svědomí můžu já, přiznávám to.

Muž Miloval jsem, samozřejmě, jako všichni ostatní.

Žena Sebe.

Muž Sebe. Ale někdy to vypadalo přesně tak, jako bych miloval ty druhé.

Ona Zbytečně trápíš sebe i mě. Víš, že od tebe neodejdu.

Ona Bylo by s tím moc starostí. Musel bys chodit po úřadech, musel bys měnit byt, musel bys se stěhovat a děti-

Žena Buďte jste blázen, nebo jste zlej a nešťastnej.

Muž /směje se/ A je to.

Ona Začínat s dětma znovu, na to bys neměl odvahu.

On Ovšem. Odvahu mají jenom ženy. Hlavně odvahu soudit. Připadáš mi jako člověk, který chce vážit zlatý prsten na decimálce. A diví se, že nic neváží. Kdežto pytel sena-

Ona To je zvlášť příhodné srovnání. Děkuji.

Muž Hebylo vám nikdy nápadné, že kdykoli někdo vysloví názor, který se ostatním zdá nepřijatelný, přestanou se starat, jestli mluví pravdu a začnou hledat důvody, proč to tak řekl? Najednou je to pravičák nebo levičák, socialista nebo antisocialista, blázen nebo zakomplexovaný. Ty dva poslední důvody jsou zvlášť rafinované. Nedá se proti nim namítnout venkoncem nic, protože všechno svědčí rázem proti vám.

Žena U vás je to něco docela jiného. Úzkost. Vy takhle mluvíte z úzkosti, že by někde přece jenom mohla být skutečná ctnost. Nějaká skutečná láska, jakou jste nezažil. Proto nesmí být. /Mezitím se převlékla a změnila účes./

Muž /obrátil se k ní, na chvílku oněmí nad její proměnou. Najednou nevybojně./ Snad.

On Jako by láska vylučovala lásku, jako by nemohly být dvě vedle sebe, každá úplně jinačí.

Ona Půllásky a čtvrtlásky a osminky - nesmíš. Já za ní půjdu a řeknu jí, že nesmíš.

On To bys neudělala.

Ona Udělám to.

Muž Vidíte. Už mi to připadá, jako bych byl s vámi několik let.

Žena Nudíte se?

Muž Chraň bůh. Chtěl jsem jenom říct, že mi nepřipadáte cizí. Představuju si, že je to náš byt a že jsem právě přijel z daleké cesty.

(Ona odchází z místnosti tapetovanými dveřmi. On se jí v tom pokouší zabránit, pak odejde za ní.)

Žena /usměje se/ Máte hlad? Když mluvíte o daleké cestě.

Muž /přistoupí na její tón. Hra./ Mám. Jídelní vůz byl přeplněný-

Žena Jídelní vůz? Vy jste jel na daleko^u cestu vlakem?

Muž: Totiž nad Kanárskými ostrovy byla taková bouře, že ~~žem~~ v le-
tadle nemohli podávat oběd. A když jsme přistáli, tak zas na něj
nebyla chuť.

Žena: Ovšem vy byste byl obědval.

Muž: Jistěže. Všichni cestující byli bledí hrůzou a letušky se potá-
cely jako mouchy v prázdné sklenici od koňaku, jenom já - mně bylo
veselo, já jsem si zpíval, na tom pražském mostě, kapr se tam hází,
šla tam za ním moje milá, vypíchla mu voko, šla tam za ním moje milá,
vypíchla mu voko.

Žena: Protože?

Muž: Co protože? Ach tak, samozřejmě, vedle ~~mě~~ seděla krásná Fran-
couzka a pravila promiňte, a pak jsem jí otíral tvář vlhkým kapes-
níčkem, který voněl - francouzsky -

Žena: Ale?

Muž: Takže když jsme vystoupili, pozvala mě na skleničku koňaku, sa-
mozřejmě pravého francouzského.

Žena: A vy?

Muž: Já jsem řekl, jsem očekáván, madam.

Žena: A byl jste očekáván?

Muž: Neznámou ženou v neznámém hotelu. Jo a ta Francouzka na mě
ještě zdálky volala: Co je to vypíchala mu voko?

(Dlouho se smějí, pak nastane v pokoji okamžik ticha.)

Muž: /tiše/ Tak co, půjdeme na tu večeři?

Žena: Ne.

Muž: Ale já mám opravdu hlad.

Žena: Snad se najíte i beze ~~mě~~. Nebo potřebujete, aby vás někdo ~~krmil~~?

Muž: Zvu vás.

Žena: S díky odmítám.

Muž: Ale-

Žena: Nebojte se. Nechám dveře otevřené.

Muž: Ale proč vlastně ~~skřípíte~~ nechcete jít se mnou?

Žena: Vy jste mi vůbec nerozuměl, že ^{me} ~~vy~~ pořád myslíte na svůj
plán. Nebo ani nemyslíte. Jednáte docela automaticky, jako dobře seří-
zený stroj. Vidíte ženskou a myslíte si, že ji musíte dostat tam, kde
ji chcete mít. Nemůže to přece dopadnout jinak. Bylo by to pod vaši
důstojnost. Připadalo by vám, že už nejste ~~to~~, co jste býval. Za pokus
to přece vždycky stojí.

Muž: A vy myslíte, že ne?

Žena: Kašlu vám na vaše pokusy.

(V pokoji se objeví Manžel a Manželka, jenom o pár let mladší než

Muž a Žena. Manželka má v ruce kufr, je připravena na cestu. Zavazadlo přenáší stále s sebou. Manžel je v košili, kolem krku povolenou kravatou.)

Manžel: Ty teda věříš, že budeš šťastnější.

Manželka: Šťastnější? To bych vůbec někdy musela být šťastná. Musela bych být s tebou šťastná, víš. Bude mi stačit trochu klidu, který jsem s tebou nikdy neměla.

Manželka: Můžeš mít klid i teď. Slibuju ti to.

Manželka: Dvanáct let poslouchám tvé sliby. Dvanáct let. Znovu a znovu. Jako bys vždycky uvnitř zahojil ránu a sotva se zahojila, znovu ji rozdrásal.

Muž: Bojíte se?

Žena: Bojím.

Muž: Čeho se bojíte?

Manželka: Musím konečně myslet na sebe.

Manžel: Ano. Na sebe. Odložit dvanáct let jako staromódní klobouky. Rozbít rodinu. A proč? Pro výmysly. Pro utkvělé představy.

Manželka: Jestli jsem se zbláznila, tak jenom z tebe. Nemůžu dál.

(Manželka odchází z pokoje a znovu přichází, ukládá do kufríku další a další drobnosti.)

Muž se přiblíží k ženě, žena rychle ustoupí.)

Žena: Sebe se bojím. Upozorňuju vás, že to není ~~prázdný~~ kompliment. Když je člověk sám v cizím městě, přijde chvíle, kdy chce slyšet jakákoli slova a podat někomu ruku. Komukoli. Uzavřít spolek proti městu. Ve městě je samota nejhorší. A v tu chvíli byste třeba seděl ~~vedle~~ ^{vedle} mě vy a vykládal byste si to docela jinak, a já bych vám už nemohla vysvětlovat, jak jsem to vlastně myslela, měla bych strach, že ztratím ta slova a tu ruku-

Muž: Nevykládal bych si to jinak.

Manžel: Odejít je vždycky nejjednodušší. Věříš jenom svým výmyslům. Jak mám vyvracet výmysly?

Manželka: Nechci, a bys je vyvracel. Nech mne odejít. Budeš volný. Nebudeš muset lhát.

Manžel: Ale já nelžu! Prokristapána, nelžu.

Žena: Jenže já doopravdy nechci. Jste ~~mě~~ ^{mě} protivný, se svými řečmi. Nezájímáte mne. Kdybych chtěla jít na večeři, tak rozhodně ne s vámi.

Manželka: Slova. Nic než slova. Stoupají z tebe jako bublinky ze sodové vody.

Manžel: Bylas vždycky-

Manželka: Obvyklý repertoár. Před pěti lety jako včera. Vždycky jsem na

to naletěla, ale dnes už ne.

(Manželka odejde z pokoje. Manžel po chvíli za ní. V pokoji je ticho. Muž mlčky a s jistou okázalostí otevírá svůj kufr, ukládá a rovná své věci, srovnává si kravatu a pěšinku ve vlasech, zavírá kufr a po malém zaváhání a s malou úklonou odchází.)

A teď zase Žena za ním vyběhává před dveře a tiše na něj volá.)

Žena: Neblázněte, teď už doopravdy nemáte kam jít. Vraťte se.

(Muž se zvolna vrací a pak stojí s kufrem v pokoji a neodvažuje se na Ženu ani podívat.)

Žena: Chováte se, jako bych k vám měla nějakou povinnost. Urážíte se, když jste mě napřed přinutil, abych vás urazila. To, že s vámi nechci spát přece neznamená, že chci, abyste spal v parku na lavičce.

Muž: Ale já - vidím, že jsem vám skutečně na obtíž.

Žena: Nebo já vám. Jsme na tom oba stejně. Vy jste se taky zklamal.

(Muž otevírá kufr a vyjímá své věci, pyžamo, trepky, břitvu, noviny, cestovní budík. Potom vezme holení a odchází do koupelny.)

Žena jde k telefonu a zvedne sluchátko.)

Žena: Pošlete mi číšníka.

(Položí sluchátko, srovná si polštáře na posteli, sedne si, otevírá knížku.)

Z koupelny je slyšet pouštění vody.

V pokoji se objeví Student a Studentka. Student nese elektrický vařič, Studentka konvičku na čaj a dva plechové šálky. Student staví vařič na skříňku, připojuje jej do zásuvky, Studentka jde do koupelny pro vodu, vrací se, staví konvici na vařič.)

Studentka: V šípkách je plno vitamínů.

Student: Mně žádný vitamíny nepomůžou. Von mě vyrazí zavřenejma dveřma. A ještě mě bude honit po chodbě. Já se to prostě nenaučím, ani kdybych moc chtěl. Přečtu si stránku, a nevím z ní vůbec nic. Přečtu si ji podruhé, a nevím zase nic. Úplný ^{prázdno} v hlavě. Přímou cítím, jak je ta hlava prázdná. Jako by v ní vznikala podtlak. A pak začnu myslet na to, že bysme mohli jít do kina, a kam pojedeme na neděli a jestli tady budeš moct být o prázdninách, přece přes ty dva měsíce nemůžeme být každý sám, vždyť to není možný, to by nebyly žádné prázdniny.

Studentka: Musíš si říct, teďka se to nabífluju a hotovo. Žádné přemýšlení. Přitom se nedá přemýšlet. Kdyby tě vyrazil, musel bys na to myslet celý prázdniny. Víš co - nebudeme se vidět do příštího čtvrtka.

Student: Heleno, to bude ještě horší. Budu na tebe myslet dvojnásob. To mě nemůžeš udělat. Když se ráno probudím, myslím prvně na tebe. Vidím

tě před sebou, tvé oči, ústa, ramena, kotníky, prsty u nohou, všechno, co mám rád. Potom tě nechám obživit a vzpomínám si na tvé pohyby, jak držíš ruku od boku, když jdeš, jak vystrkuješ dolní ret, když o něčem přemýšlíš, strašně toužím po milování s tebou, ne proto, ne-
-tak- ve tvém milování je nějaká zázračná řeč, a když jsem nejšťastnější, snad jí trochu rozumím.

(Objímají se.

Tvář Ženy září štěstím.)

Student: Právě jenom tenhle tejděn seš tady sama.

Studentka: Musíš si myslet, že tady nejsem sama. A taky nemůžu každý den žádat o povolení návštěvy. Ono už to takhle dost-

Student: Seš moc hodná, žeš to udělala.

(Ozve se zaklepání na dveře.)

Žena: Pojďte dál.

(Vejde mladý číšník, který ještě nedoveče ovládnout svou zvědavost. Zdvořile se uklání, ale jeho oči sledují každý ženin pohyb.)

Číšník: Volala jste?

Žena: /roztržitě/ A - ano. Chtěli bychom večeřet.

Číšník: /podává jí jídelní lístek/ Prosím.

Student: Vaří se ti voda.

(Studentka nasype do konvice šípky, přejde k oknu, vypouští roletu, otevře dokožán. Ve tmě pod oknem svítí řetězce světla.)

Studentka: To je moje zábava, když přijedů domů. Trhám šípky a suším je na půdě, na staré posteli, stojí tam taky skříň a když ji otevřu, zavane z ní vůně levedule, kterou maminka dávala mezi prádlo, jsou tam narovnaná povlečení pro sestru a pro m^ě a pytel peří, ale to už maminka nestačila nashromáždit.

Student: Koupíme si deky. Peřiny jsou přežitek minulosti.

Studentka: A potom je tam starej gramofon, s takovou tou velikou troubou a desky, takový starý písničky, jenom jestli to už někdo neodnesl.

Žena: Vy tady nejste dlouho-

Číšník: Prosím? Ne, prosím.

Žena: Že se tady rozhlížíte, jako byste viděl tenhle pokoj poprvé.

Číšník: Ne-jistěže ne. -Máte vybráno? Snad bych vám mohl doporučit-

Žena: Dvě studené mísy se sýrem, salát z rajčat a

Číšník: /s vtíravým porozuměním/ Něco k pití, prosím?

Žena: Dvě láhve minerálky a láhev nějakého dobrého vína.

Číšník: Prosím.

(Otevřeným oknem je slyšet šum města. Tranvaje, auta, hukot letadla. Student a Studentka usedají na postel, ťukají si plechovými hrnčičky a

Nevěsta Nechoď ke mně! Běž pryč! Nech mě tady samotnou. Celý život bych s tebou takhle musela žít. Celý život na tebe čekat, jen aby ses nikde nezesměšnil.

Muž K zoufalství člověk neprichází o své vůli. Zoufalství a beznaděj přicházejí samy, nedají se přivábit ani odehnat, spadnou jako kobylinky a ze zelených stromů v srdci nechají jenom holé, černé pahýly a po trávě, která se sotva zazelenala, zůstane holá zem, jakoby posetá rozdrásanými strupy.

Ženich Budu pořád u tebe. Slibuju ti to. Slez z toho okna. Nemyslel jsem tak. Nevěděl jsem. Udělám pro tebe všechno, co budeš chtít.

Nevěsta Nechci od tebe už nic.

Ženich Mám tě přece rád.

Žena Nechcete se aspoň napít, když už nic nejíte?

Muž (Ne. Vlastně mě i ~~hlad přešel~~ hlad přešel.

Nevěsta Přece! Přece! Nevím, jestli mě máš přece rád.

(Nevěsta o málo poposedne dovnitř, Ženich toho využije, přeběhne k ní, uchopí ji do náruče a odnese ji na postel.

Ženich A mám.

Nevěsta Ne. Ne. Ne.

(Začnou se potýkat.)

Nevěsta Seš hnusnej, ošklivej, nemožnej, čekala jsem tě a tys ne*řel.*

Ložnice.

Ženich Když tam vykládali takový báječný fóry.

Nevěsta Já ti dám fóry.

Ženich (Třeba jak novomanželé leží v ložnici a je tam tma a ze tmy se ozve zklamany ženský hlas: A plat máš taky malej - na to mužský hlas lítostivě: A vařit taky neumíš-

(Nevěsta se směje a utírá si slzy.)

Nevěsta Ale jestli to udieláš ještě jednou, tak doopravdy skočím.

Žena Stává se, že nás k zoufalství přivede láska.

Muž Nechcete o ní slyšet, ale pořád se k ní vracíte.

Žena Čistě teoreticky.

Muž (Tému bych neříkal zoufalství, ale trápení. Krásné trápení. To právě zoufalství padá z něčeho, co je mimo vás, nač nemůžete nijak působit, nijak to obměkčit, nevzniká ve vašem srdci, ale je do něho vstřeleno, najednou poznáte, že není úniku, před smrtí nebo před porobou-

Žena Nebo před sebou samým.

(Muž vezme skleničku vína a obrátí ji do sebe jako sklenku kořalky.)

Muž Promiňte. Od počátku se mi zdá, že jsme se někde potkali. Nesmějte se. Je to možná už hrozně dávno. Možná, že jsme se milovali a nenáviděli, nebo jsme jenom tak prošli kolem sebe - ne, pamatuju si váš hlas a vaše oči, kdybyste mě pohladila po tváři, poznal bych vás po

tom pohlazení.

(Žena mu nalezne novou sklenku, ťuká si s ním, dívají se zblízka na sebe.)

Žena Myslíte? Já vás neznám.

(Muž se neodvažuje dotknout se jí, odstupují od sebe. Muž se opírá o zá-
rubeň dveří, žena jde k oknu, takže je mezi nimi celý prostor místnosti.

V pokoji se objevují On a Ona s klubkem šňůry a košem prádla. On na-
píná přes pokoj šňůry, Ona odloží koš a rozhoupe kočárek, potom spo-
lečně věší plínky, je to šťastná a poetická scéna, odkudsi vyhrává rá-
dio.)

Ona Stihneme to?

On /dívá se na hodinky/ Musíme to stihnout.

Ona Ale co Martin? Co když se počurá?

On Jednou se třeba taky nepočurá. Budeme mít štěstí.

(Pokoj je přehrazen šňůrami a plínkami.)

Žena Můžete mít tentokrát pravdu. Potkali jsme se. Je to už dávno.

(Muž a Žena chtějí jít k sobě, ale v pokoji jsou teď všechny páry, které
byly od počátku na scéně a všechny věci, které sem přinesly. Jako by
všichni chtěli zabránit setkání Muže a Ženy. Oba do nich narážejí,
obcházejí je, na okamžik vždycky zaslechnou útržek jejich dialogu.)

Nevěsta Jsi ošklivý, hnusný, nemožný.

Ženich A ze tmy se ozvalo: A plat máš taky malej-

Chlapec Proč teda za mnou lezeš? Jezdíš pořád vokolo.

Dívka Pusť mě, seš sprostěj.

Chlapec A ty seš blbá.

On Kašlu ti na takovou lásku.

Ona Tiše, spí.

Chlapec Helenc, budou tě shánět.

Dívka Vlasto!

Manžel Jak mám vyvracet výmysly?

Manželka Nechci, abys je vyvracel. Nech mne odejít. Budeš volný. Nebu-
deš muset lhát.

(Muž a Žena se probíjejí přes tu vřavu. Chvillemi na sebe ani nevidí
a bloudí mezi plínkami. Konečně se setkají v popředí scény, ale opět
se míjejí, nepoznají se. Nakonec se vyčerpaně posadí každý na své lůž-
ko.)

Manžel Ale já nelžu! Pro Kristapána nelžu.

Manželka Slova. Nic než slova.

(Je ráno. Pokoj je prázdný, na stolku prázdné talíře. Několikeré klepání
na dveře, potom v zámku zaharaší klíč, vejde číšník. Rozhlédne se po

pokoji, zvedne telefon.

Číšník: Tak ti manželé, ti Novákoví, Vlastimil a Helena, už jsou pryč. No jo. Klíč je na stole. Třistapatnáctka je volná.

2. dějství

Po třiceti letech. Tentýž hotelový pokoj ve starém zámku. Z dřívějšího nábytku zůstaly jenom dvě stylové židle. Jinak je místnost zmodernizovaná, ale přesto působí příjemně. Odpolední slunce vrhá na stěny stíny okenních rámu a záclon.

Do pokoje vstupuje hotelový vrátný s dvěma kufříky. Pokládá je na lavičku a čeká na zpropitné.

Vejdou manželé Novákoví. Oba vypadají na svá léta velmi zachovale. Bělovlasá paní, která o sebe pečuje, starý pán, sice plešatý, ale pořád ještě vzpřímený a pohyblivý.

Jejich dialog je cvšem hluboce ovlivněný sklerózou a jejich řeči o lásce nátně znějí komicky.

Jako by se domluvili, přesvědčují se společně, jestli je pokoj opravdu v pořádku. Ona odhrne přikrývky na obou postelích a zkouší tvrdost drátěnek, on tiskne všechny vypínače, ona zatáhne za šňůru závěsu na oknech, on odejde do koupelny, zkouší kohoutky - je slyšet ~~tě~~ vodu - a splachuje záchod. Pak se vrací do pokoje.

Žena: /k vrátnému/ Jen jestli to tady nebude příliš hlučné.

Vrátný: Určitě ne. Restaurace je na opačné straně a ostatně v deset zavíráme.

Žena: V deset!

Muž: /okřikuje ji/ ³ ² ¹ Kde není ¹ dnes ticho.

(Muž dává vrátnému zpropitné. Vrátný se uklání a odchází.)

Vrátný: Bude se vám tady jistě líbit.

Žena: Líbit! Taková díra.

(Pokouší se otevřít kufr. Hledá v kabelce klíč, pak se obrací na Muže.)

Žena: Mohl bys mi dát klíč?

Muž: Tvůj klíč. Samozřejmě, já musím ^{myslet} /na všechno, ~~namatovat~~

(Podává jí svazek klíčů. Žena položí kabelku na jednu z postelí, aby měla volné ruce. Muž vezme její kabelku a položí ji na druhou postel.)

Žena: Myslela jsem, že si aspoň mohu vybrat, kde budu spát.

(Vezme kabelku a položí ji, kde byla. Muž vezme kabelku a položí ji na druhou postel.)

konkal

Muž (Nerad bych se ~~díval~~ do zdi jako odsouzenec. Víš přece, že usnu jenom na pravém boku!

Žena Ty usneš jenom na pravém boku! Hřešíš na to, že já mám dobré spaní, protože mám čisté svědomí.

Muž To nemá se spaní co dělat. Ty prostě usneš, jakmile přestaneš mluvit.

(Žena odemkne kufřík a začne z něho vybírat šaty, prádlo, toaletní potřeby, šití a velké nůžky.

Muž otevře svůj kufřík, rozkládá košile, kapesníky, ponožky, mýdlo na holení a břitvu.

Oba kladou věci do skříně, na stůl, na noční stolky, odnášejí je do koupelny. Muž chodí za Ženou a přemisťuje její předměty jinam. Žena je zas vrací tam, kde je původně položila a přemisťuje jeho věci. (Dělají to oba důkladně, důrazně a důležitě.)

Žena Jako vždycky. Já se můžu strhat, abych dala věci do pořádku-

Muž /podrážděně/ Ty? Plácneš je, kam se ti zamane. Věci musí být

v prostoru umístěny s určitou logikou. Lů-gi-kou. Tím se lišíme od zvířat.

Žena Podle tvé logiky se má tvá břitva ^{vdát} ~~pavalovat~~ na nočním stolku.

Muž (Ovšem. Chci ji mít po ruce.

Žena Ale holit se budeš v koupelně.

Muž Když ji dám do koupelny, bude ji mít zacákanou od vody a ^{od} mýdla.

Nechápu, jak můžeš při mytí udělat takovou potopu.

(Opět přenášejí s rozhodností a zuřivostí předměty. Žena si položí šití s nůžkami na noční stolek.)

Muž /důležitě, s důrazem/ Dneska takovou břitvu nedostaneš ~~koupit~~ ani za velké peníze. Pravá švédská ocel. Solingen. Taková břitva přečká tři generace. Tatínek ji koupil v Berlíně před- no, ~~teda~~ už to bude pomalu osmdesát let. Míval ji uloženou v tuhém pouzdrě, které bylo potažené hedvábím, pravým hedvábím s drobnými, fialovými kvítky. Zdyž jsem byl malý, hrozně se mi to pouzdro líbilo. Připadalo mi jako nějaké malé a milé zvíře, protože uvnitř byl zelený plyš. Jak nechal tatínek pouzdro jenom chvílku někde ležet, hned jsem je ukradl. Číhal jsem, až se začne holit. On měl totiž tu břitvu vždycky zamknutou v nočním stolku, takže jsem se k pouzdru jindy nemohl dostat. No, a nakonec mi ho nechal a já jsem je roztrhal jako panenku nebo medvídka. Chtěl jsem vědět, co je pod hedvábím a pod plyšem. Elbec jsem byl vždycky, od malička. Tak to je: když chceš jít pod povrch, do hloubky, vždycky něco zničíš. /Rozhlíží se po pokoji./ Ani nevím, jak jsme se zde tenkrát octli. Proč jsme se tady sešli.

Žena Nikdy jsme tady spolu nebyli. Byls tady s tou štětkou.

Muž S kým?

Žena S tou štětkou.

Muž Nemám rád takové výrazy.

Žena Já, ty se jí zastáváš. Ještě teď se jí zastáváš. Nedáš na ni dopustit. A byla to štětka. Široko daleko není hotel, abys s ní v něm nespál.

Muž V tvé fantazii. Opravdu zázračná fantazie.

Žena Tak ty mně nakonec vyčítáš, že mám ještě fantazii. Kdežto ty-

Muž Já nemám fantazii. Zato mám paměť.

Žena Máš paměť jenom na to, abys mohl vzpomínat, kde ses s ní vyvářel.

Muž S kým?

Žena S tou štětkou. Tady, v tom pokoji.

Muž /s lišáckým úsměvem/ Prosím, jak je libo. Byl jsem ^{tu} zde s tou štětkou.

Žena Vidíš, že sis vzpomněl.

Muž /usmívá se/ Mám dobrou paměť.

Žena /pochopí/ Já vím, jak to myslíš. Ty myslíš, že s tady byl se mnou.

Muž /s úsměvem/ To je dobře, že víš, jak to myslím.

Žena Takový člověk bez zásad, bez citu a bez morálky, takový- já jsem za celý život/ zalyká se vzteky/ za celý život jsem-

Muž /důležitě a s důrazem/ Holení břitvou býval nádherný obřad, který jsme svým otcům vedle kouření nejvíc záviděli. Voda se hřála na sporáku a břitvu bylo třeba obtáhnout na kůži, která byla vyhlazená jako - prostě tak vyhlazená, že v tom bylo až cosi tajemného. /Jeho ruce jakoby obtahují břitvu./ Tenkrát bylo také hned poznat, co je kdo zač. Když byl někdo pěkně vyholený, bylo hned vidět, že ^{bylo} bud má na holiče, nebo je to řádný člověk. Protože holení ^{potřebovalo} klid a pevnou ruku. A jak byl někdo odraný jako podškubaná husa, tuhle a támhle ostrůvek chlupů, nebo dokonce pořezaný, bylo hned vidět, že je to nepořádník a nešika, nebo ~~že~~ má prostě nervy v kýblu.

Nula.

Žena Jako by nikdo jiný než ty ^{nikdy} neviděl břitvu. U nás doma se hořilo každou sobotu dopoledne. Bratr si tím přivydělával. V celém městečku byl jenom jeden holič. Když bylo pěkně, holil bratr na zahradě, chlapi seděli na kládách, pokuřovali a vytahovali se jeden na druhého, když přšelo, holilo se v předsíni, protože ve světnici bylo málo světla. I polívka ~~na~~ potom voňala mýdlem.

Muž Fantazie!

Žena Víš zrovna tak dobře jako já, že je to čistá pravda.

(Chlapec a Dívka projedou na bicyklech po scéně s velikým zvoněním.)

Dívka: Počkej! Spadl ^{mi} ~~me~~ řetěz.

(Zastavuje se, pokládá kolo. Chlapec se vrátí na scénu, seskakuje.)

Chlapec: Pokolikátý to už je. To není možný. Ty to děláš naschvál.

Dívka: Proč bych to dělala naschvál? Co si o sobě myslíš?

(Chlapec opravuje bicykl.)

Dívka: Jdi pryč! Nech to být. ^{Dojdu} ~~Řežu~~ domů.

Chlapec: Ale počkej, sakra. Vždyť už to bude.

Muž: Z toho, co říkáš, nemusí být ^v pravdivé jediné slovo.

Žena: Z toho, co ty říkáš, nemůže být ^v pravdivé jediné slovo.

Muž: Já mám paměť. Já mám vzpomínky. Ty už ani nevíš, že jsme spolu jezdili na kolech nahoru a dolů po náměstí.

Žena: Nikdy jsem ~~žádný~~ ^{žádný} / bicykl / neměla.

Muž: Ovšem, tys ^{Zvonil u jednom} ~~ne~~ ^{že} neměla bicykl. Ještě dneska ho slyším. ~~Řež~~ ~~musela~~ ~~světlé~~ jako zatoulaná ovce.

Chlapec: No, ^{to} ~~ta~~ je to zase spravený. Ale musíš si dát zkrátit řetěz.

Dívka: Pusť. Kdo se tě o to prosil.

(Nasedne na bicykl a odjede. Chlapec za ní.)

Žena: Královka měla bicykl. Vždycky si mě s někým ~~špleteš~~ ^{špleteš}. Já ~~sem~~ ^{sem} snad nikdy na bicyklu ani neseďela.

Muž: Ne, neseďela, kutálela ses na něm. / Předvádí svou paměť. / V naší třídě jsme měli kolo čtyři: Krejcar, Liška, já a ty. Krejcar měl polo-závodní, s be-rany a přehazovačkou. Nikdy mně ho nechtěl ~~opůjčit~~ ~~mi~~ ^{opůjčit} a já ~~sem~~ ^{sem} měl strašnou chuť mu ho ukrást. Mělo modré bowdeny a niklované ráfky. Právě proto jsem si takové kolo potom koupil, když už jsme byli spolu. Pamatuješ? Mělo modré bowdeny a přehazovačku a rychloměr! Párkrát jsem se na něm svezl, ale už to nebylo ono. Liška měl maličké, dětské, ale zato zas mělo kompletní osvětlení ^v ~~ve~~ předu i vzadu. Jenomže za ~~ty~~ ^{ty} jsme stejně museli být doma, a my jsme chtěli vidět, jak to svítí. Napadlo nás, že bysme to mohli vyzkoušet ve sklepě, ale co ve sklepě. Mohli jsme jenom zvednout přední kolo a točit. Svítilo to, ale jenom na staré brambory s bílými šlahouny na půl metru. Bůhví proč, ale vždycky jsem se jich štilil. Když mě pro ně maminka poslala, bral jsem si tajně rukavice, abych se jich nemusel dotknout. A zavíral jsem oči. Hnus. Tak jsme jednou odpoledne schovali kolo do křoví a potmě jsme utekli z domu. Jezdili jsme aspoň hodinu, až pod Svatou horu jsme dojeli.

Žena: Kdoví, s kým tam dojel. Potmě.

Muž: Jak to, s kým?

Žena: ^{Od malička} ~~Ne~~ ^{nemyslel} na nic jiného.

Muž: Na co? Já si to pamatuju jako dneska. Bylo to Liškovo kolo.

23

Liškův strýc, ten veliký, plešatý, měl v Tošenově železářství, proto měl Liška od něho takové kolo. Já ~~jsem~~ měl jenom starý kráp, co na něm dědeček vozil na poštu balíky s botama. Dědeček měl v Dolní ulici dílnu a vyráběl speciální obuv, hlavně pro děti. Vonělo to tam kůžemi a olejem. Stroje se musely mazat. Měl dva stroje na šití svršků a štancašinu. Tou se vykrajovaly podešve. Když jsem za ním přišel, mohl jsem se zhoupnout na ~~španělském~~ šlapadle.

(Žena vytáhne z kufru kostýmový kabátek a pokouší se jej párat velkými nůžkami.)

Muž: A tys měla staré dámské kolo se sítkou. Pořád ti padal řetěz, a ty sis ho nikdy nedala spravit.

Žena: Protože jsem nikdy žádné kolo neměla. Nikdy jsem s tebou nejezdila po náměstí, to by ~~moji~~ rodiče nedovolili.

(On přináší do pokoje koš s prádlem, Ona rozprostírá na stolku příkrývku a zapojuje žehličku.

Muž: Nepochopím, jak někdo může tak dokonale zapomenout. Ty musíš být nemocná.

Žena: Z tebe jsem nemocná.

(Ona máčky žehlí, On přechází kolem ní. Ona si ho zarytě nevšímá.)

Muž: Přece se na to kolo pamatuju. Patřilo vlastně tvé máti. Jenože na něm nejezdila.

Žena: Ještěže tak. Moje matka nikdy žádné kolo neměla. Na takové hlouposti jí nezbyval čas. Mívali jsme krávu, prase, husy, slepice a králíky. To všechno musela včas obstarat.

On: /nevydrží mlčet/ Ale proč ti na tom tak záleží. Přece ti neberu nic tvého. Neberu ti nic, co by ti mohlo chybět. Je to moje štěstí a moje neštěstí. Tebe se to netýká.

(Ona žehlí, dělá, že ho neslyší.)

Žena: Kolo měl jenom tatínek a jezdil na něm do práce.

Muž: A do hospody. Jednou jsem ho viděl, jak šněruje silnici od pankejtu k pankejtu.

Žena: Tatínek nikdy nechodil do hospody.

Muž: Vždyť říkám, že jezdil.

Žena: Tatínek nikdy nepřišel domů opilý.

On: Na životě je pěkné jenom to, že nejde naplánovat. Kdybychom věděli, co nás do smrti čeká, nestálo by většinou za to žít. Smrt je jistá, ale není jisté, kdy přijde. Od každého budoucího okamžiku života čekáme něco převratného, něco krásného, něco nepoznaného. I ten zdánlivě úplný a dokonalý skeptik jenom maskuje svou velkou naději. Bojí se jí, jako se lidi bojí bolesti, která musí přijít. V nejistotě hledáme jistotu, v jistotě nejistotu.

Ona /hodí po něm košili s prádlem. Prádlo se rozsype po podlaze./
Chci, aby mě měl někdo rád a byl mi věrný. Bez nejistoty, bez přestávek, až do smrti.

Muž /Ovšemže nepřišel domů opilý. Lehl si někde pod švestku a vyspával tam až do rána. Já si ho pamatuju. Byl to výborný člověk. Tys po něm bohužel nic nepodědila. Ani jedinou sympatickou chybičku. Člověk, který pije, jako by čas od času vzlétal. Má v sobě ptáka a chce s ním uletět. Samozřejmě, že si vždycky nabije hubu, ale přece jenom ví, co to je pokusit se vzlétnout. Změnit své určení a připoutání. Znal jsem jednoho opilce, který kouřil, aniž by měl cigaretu v prstech a jedl, i když před sebou neměl talíř. Blahoslavení opilí, neboť oni jediní budou strážliví na nebesích. Kristuspán věděl, proč má rád hříšníky. Ti se můžou změnit a polepšit, kdežto ctnostný zůstane jenom ctnostný a nic s ním nežme, nic z něho nikdy nebude.

(On stírá rozházené prádlo. Ona leze za ním po čtyřech, pomáhá mu sbírat. On je poděšený jejím výkřikem, uhýbá, snaží se.)

Ona Chci mít lásku, která trvá. Chci mít jistotu.

On Láska umírá na jistotu.

Ona Ale přežije svou smrt.

Žena /V naší rodině nebyl nikdy žádný opilec. Pití je nezdravé.

To je nejlíp vidět na tobě. Kdybych tě nechala a kdybys měl dost peněz, byl by ses upil. I tak to máš v hlavě všechno popletené.

Muž /Já, já to mám popletené. Kdyby nebylo mně, dávno bys při své zapomětlivosti zapálila a vytopila byt. Kolikrát zůstala na stole zapnutá žehlička a v koupelně otevřená kohoutky. Jednou dokonce obojí současně. Vánoce nebo velikonoce, to je pro tebe všechno jedno. Nevíš, jestli je Mikuláše nebo Mistra Jana Husa, protože oba připadají na šestého v měsíci. Ale [ovšem] já mám všechno popletené. Vždyť já takové řeči přece nemusím poslouchat. Nemusím. ~~Vždyť~~ ~~ne~~ [tady] ~~musí~~ mít jistě nějaký jiný volný pokoj, nějaký kamlík, kde bych se mohl zavřít.

(Přejde k telefonu a zvedne sluchátko./

Tady tři sta patnáct. Prosím vás, chtěl jsem se zeptat, nemáte náhodou volný jednolůžkový pokoj? Bez koupelny, někde u půdy nebo u záchodu, to je jedno. Podívejte se, prosím vás, počkám.

Žena /Na tohle /myslels celou cestu. Aby sis tam mohl vodit děvky.

Nebo abys mohl chodit za nimi.

Muž /Do telefonu / Nemáte nic? Ani během týdne? To je škoda. / Položí sluchátko. /

Žena /Tak ~~brb~~ ti to nevyšlo.

Muž /CO?

Žena /S těmi děvkami.

Muž: S jakými děvkami?

Žena: Co sis chtěl zvat na pskoj.

Muž: Nikdy jsem nenel žádné děvky.

Žena: Jenom já si jich pamatuju nejmíň pět.

Muž: Pět?

Žena: Jistě jich bylo víc. Jistě o nich většinou nevím. Te první měla ^{krátké} nohy jako jezevčík a obličej zvětralý jako socha, ^{kteří} stála léta na dešti. Říkala ti Vlasto. Ta druhá byla lovka, měla chlupatou mordou a dlouhé nohy. Říkala ti Vlastimile. Ta třetí byla o pět let starší a psávala ti Miřoušku. Jediné, co z ní bylo vidět, bylo tohle. / Ukazuje veliká prsa. / Ta čtvrtá ti říkala Vlastíku a zezadu vypadala jako špatně postavená almara. Ta pátá ti psala drahý Mílo a potom toho dovedla naplácat i na tři stránky. Myslela si, že ti to dělá dobře a možná se ani nemýlila.

Muž: /v blažené vzpomínce/ Paní Anna, paní Julie, paní Veronika, paní Alžběta, paní Zdenička!

Žena: Mluvíš o nich jako o pedikérkách. Paní Zdenička!

Muž: /s připitomělým úsměvem/ Paní Zdenička.

Žena: Ostatně to, co ti poskytovaly, byla jenom pedikúra svého druhu.

Muž: /blaženě/ Pedikúra.

Žena: A tys na ně za to psával básně.

Muž: Nikdy jsem nepsal básně.

Žena: /recituje s hlubokým opovržením/ Náprstek úzkostí- / jako když z kohoutku kapou / krvavé krůpěje / a ty se ptáš / do čího srdce tam v podzemí / vrazili rezavou pípu.

Muž: /opakuje po ní verše, ale s hlubokým přesvědčením. /

Žena: Paprsek samoty- / jako když luna hvězdy přezáří / a opuštěná pluje / ve vlastním stříbře / chladném jak smrt.

Muž: /opakuje/

Žena: Vzkřiknutí bezmoci- / jako když dravý pták / ve vršku jedle rozpozná / své rozdrásané hnízdo.

Muž: /opakuje/

Žena: Teď. Zítřka. Každý den.

Muž: Teď. Zítřka. Každý den!

(Žena si ukládá své věci do kufríku.)

Žena: Nebudu ti kazit takovou příležitost. Přiveď si sem koho chceš. Třeba tu štětku, cos tady s ní už jednou byl.

Muž: /vzpanatuje se/ A kam bys tak asi chtěla jít?

Žena: Jsou zde snad i jiné hotely.

Muž: Dva. Hecší, ale stejně plné.

Žena: Ovšem, ty už to máš prozkoumané. Ale to bych se na to podívala,

aby nechali starou ženu na ulici.

Muž Proč by nenechali? Když mají plno, tak mají plno. Můžeš se stavět na uši.

Žena Nejsou všichni lidi tak bez srdce, jako ty. /Odloží kabelku, hledá v telefonním seznamu, zvedne sluchátko./ Dejte mi patnáct dvacet jedna. Hořel? Tady je Nováková, já jsem si u vás před měsícem zamluvila pokoj. Ano, na jméno Nováková.

Muž Tak ty sis zamluvila pokoj.

Žena /do telefonu/ Určitě to tam musíte mít.

Muž Lžeš. Lžeš.

(Žena se usmívá, zakrývá mluvítko.)

Do pokoje vcházejí Ženich s nevěstou. Prostor, ve kterém se pohybují, je vymezený světlem tak, aby v něm byla pouze jedna pohovka, židle, stolek a okno.)

Ženich /s radostí/ Tak tady to je.

Nevěsta /rozhlíží se, je na ní vidět zklamání/ Myslela jsem - nedovedla jsem si představit, že je to tak malý pokoj.

Ženich /nepozoruje její zklamání/ Když jsme ~~tedy~~ měli ~~kejšek~~ mejdan, bývalo nás ~~tedy~~ i deset.

Nevěsta Ale to jste museli ležet jeden přes druhého.

Ženich Leželi, stáli, seděli, jak se dalo.

Nevěsta I holky?

Žena /do telefonu/ Ne? Ale to není možné. Byl to doporučený dopis. Najisto jsem s tím počítala.

Muž Na takovou trapnou fintu ti nikdo nenaletí.

Ženich /nevšímá si Nevěstiny reakce, má své vzpomínky/ No jéje. Tady bývalo veselo.

Nevěsta Beze ~~mě~~ *mně*.

Ženich To jsem tě ještě neznal.

Nevěsta A když ^{si} mě poznal, tak ti to nevadilo.

Muž Typicky ženská sprostota. Necháš je hledat psaní, které neexistuje.

Žena /do telefonu/ Knašli jste nic? Ale já na té objednávce trvám. Však vy tam něco najdete.

Ženich /zpozorní/ Pak už jsem neměl na mejdany čas.

Nevěsta Lžeš. Lžeš, abys mě potěšil.

Ženich Nelžu. Myslel jsem jenom na tebe.

(Pohybuje se tak, aby se dostal ke stolku, na němž stojí mísa s ovocem. A pod ní leží cosi, co vidí jenom on. Nevěsta ^{okupí} přistupuje k oknu, Ženich vytrhne zpod mísy list papíru a snaží se jej zmuchlat a strčit do kapsy. Nevěsta to však zpozoruje.)

Nevěsta Co to schováváš? Ukaž!

Žena: do telefonu/ Ano? To je výborné. Děkuji vám./ K muži./ Tak vídíš.

Ženich: Ale nic, jenom takový vzkaz od kamaráda.

Nevěsta: Od kamaráda? Jenom aby to nebylo od kamarádky. Nemůžu si to přečíst?

Ženich: /otráveně/ Ale můžeš./ Podá jí list papíru./

Žena: Budu potřebovat peníze.

Muž: Ovšem. Bez peněz se člověk nemůže ani pohádat.

Nevěsta: /čte/ Mnoho štěstí a společných radostí přeji Karel a Jitka. Od koho to je? Pročs to schovával?

Ženich: Ale vždyť jsem ti o Karlovi vyprávěl.

Nevěsta: On je ženatý. A to je - tys ten pokoj půjčoval. Tys ho půjčoval svým známým. Tys - a teď ^{jsi} přivedl mě.

Žena: Zde je ~~ten~~ hotel Bílá růže?

Muž: Když se tady nevyznáš, tak tam netrefíš. Je to přes půl města. Z náměstí doprava, potom ke staré bráně, za branou doleva, kolem kašny se sochou Panny Marie a potom ještě asi půl kilometru. Na Pannu Marii se podívej zezadu. Je tam napsáno: Zřízena dobrodinci. Taková místní rarita.

Žena: Vezmu si taxíka.

Muž: Tady si taxíka ^{nejvíš} uženeš ischias, ale ne taxíka.

Žena: Však já tam dojdu.

Muž: Šťastnou cestu.

Ženich: Záleží na tom? Záleží na tom právě teď? /Pokouší se vzít Nevěstu do náruče./

Nevěsta: Pust mě. Nemůžu tady být. Nechci se o tebe dělit s tvými vzpomínkami, s celým zástupem ženských, ^{do} které tady byly.

(Žena odchází s kufříkem, omylem vejde do koupelny, pak teprve najde správné dveře.)

Nevěsta utíká ke dveřím, lehce se srazí se Ženou, Žena se udiveně otočí, je to pro obě jenom malé škobrtnutí. Žena vychází na chodbu, Nevěsta je dostižena Ženichem.)

Ženich: Nech toho. Nic takového jsem tím nemyslel. Jenom - že jsme neměli kde být.

Nevěsta: Jsou tady. Cítím je. Nech mě.

Ženich: Před tebou všechny utekly. Schovaly se do křové kolem domu. Zalezly do kanálů.

Nevěsta: Nesměj se!

(Muž jde ke dveřím, volá do chodby)

Muž: Nikam nechoď. Do Bílé růže půjdu já. Já vím, kde to je.

(Žena se vrací, otevírá kufřík, rozkládá své věci po pokoji, zatímco Muž se naopak připravuje k odchodu.)

Žena ^{Uvěřitě to je} Tam se ti bude jistě lepší líbit. ~~Tam bude jistě nějaká před-~~
městská dupárna.

Muž Bílá ruže býval hotel pro vojáky. Nebo spíš pro jejich ženy a holky, když přijely na návštěvu. Byly doby, kdy se tak přísně dohlíželo na mravnost, že důstojníci z posádky dělali štáry po pokojích. A dávali si ~~na to~~ záležet. Nejenom kontrola občanských ~~průkazů~~ průkazů, ale také odporný výslech. Jak a proč a kde a odkud. Zvláštní potěšení, plést se do cizích osudů. Jsou lidé, kteří se v tom přímo vyžívají. Například Prepsl. Ten věděl vždycky první, kdo komu s kým zahýdá.

Nevěsta Jednou tě uškrtím, jestli se budeš smát.

Muž /skládá si kufřík/ To potom nasadil takovou falešně truchlivou tvář jako zaměstnanec pohřebního ústavu a šel to prásknout. Paní, měl bych mlčet, ale svědomí mi ~~to~~ nedovolí. Svědomí čestného člověka. Je mi vás líto. Váš manžel - a nebyl k zastavení, i když dostal párkrát po hubě. Když se mu nedařilo v soukromí, chodil po závodních výborech. Jo, to byl dobytek, to byl dobytek.

Žena /usedá s šitím do křesla/ Myslíš, že se to bude Jiřině líbit, když to přešiju?

(Muž vytahuje věci z kufříku a rozkládá je po pokoji. Na odchod do Bílé ruže Muž i Žena zapomněli.)

Muž Větší pokrytectví a svinstvo je už jenom záchranná služba pro sebevrahy. Co takovému člověku může nakonec kdo nabídnout? Ani zdraví, ani lásku a dokonce ani opravdovou lidskou účast. Když už člověk nemůže být tím, čím by být chtěl, co zbývá? Slušný stát by měl umožnit svým občanům, kteří se pro to rozhodnou, vkusný odchod ze světa. V každém větším městě síň blažené smrti. Jeden bonbónek zdarma a žádné výbuchy, žádní utopeníci, žádné vyplazené jazyky, žádné vystřelené mozky. Nevědomý přechod ze spánku do smrti.

Žena Třeba to ani nepozná, že je to ze starého přešité. Taková krásná látka a skoro jsem to ani nenosila, protože se ti to nelíbilo. Tobě se málokteré šaty na mně doopravdy líbily, je to už pomalu čtyřicet let, nikdy jsem už druhé takové šaty neměla, nevím vlastně proč, když si jenom pomyslím, kolik jsem měla v životě šatů, člověk aby se pořád jenom staral, jak vypadá, aby nevypadal jako maškara, hned se nosí to a hned zas něco jiného, dřív nosila ženská po padesátce pořád to samé, jakýsi kroj, teď ~~se~~ chce, aby i do rakve měla šaty podle módy, ale ty si mých šatů stejně nevšimneš, ani když budu v rakvi.

(Student sedí na židli u lůžka Studenky.)

Studentka: Ale vědyť ty máš horečku! Zavolám doktora.

Studentka: /přikrytá až po ústa/ Ne, nikam nechoď. Mohla bych si ho zavolat z vrátnice, kdybych chtěla. Nepotřebuju doktora, potřebuju šípkový čaj.

Student: A prášek z ropuší kůže a netopýří trus a hřebínek z čerstvě zabitého kohouta. Ty nejseš normální ženská, ale vědma. Jenomže jak známo, všichni bylinkáři, když doopravdy onemocní, nechají se vyléčit od lékaře.

Studentka: Já se nejspíš uzdravím, když mě budeš léčit ty.

Student: Když se nechám usušit a rozemlít.

(Žena vzhledně od ~~své~~ práce a podívá se na Muže. Jako by ho viděla poprvé, polcká se a vstane.)

Žena: Promiňte.

(Muž, jako by ji nepoznával, v rozpacích.)

Muž: Promiňte.

(Muž vyjde z pokoje, Žena si znovu sedá, pokračuje v páraní. Ozve se zaklepaní.)

Žena: Okamžik. /Ukládá šití, upravuje si vlasy./

(Muž vejde, v ruce drží klíč.)

Muž: Nezmýlila jste se? Je to pokoj číslo tři sta patnáct. Je to můj pokoj. /Ukazuje klíč./

(Studentka se posadí na lůžku, přitáhne Studenta k sobě, zakousne se mu do krku.)

Studentka: Jenom kapku tvé krve. Jenom kapku, za to, že mně piješ krev.

Student: Au, ty seš pěkně nemocná. /Vklouzne k ní pod deku.)

Žena: Ano, je to pokoj tři sta patnáct. Je to můj pokoj. Aspoň si to myslím.

Muž: Přidělili ^{mi} ~~me~~ pokoj třístapatnáct.

Žena: To musí být nějaký omyl.

Muž: Taky si myslím.

Žena: Měl byste požádat, aby vám přidělili jiný pokoj.

Muž: Jde k telefonu a zvedne sluchátko/ Přidělili jste mi pokoj číslo tři sta patnáct. Ale tady už bydlí nějaká dáma. -Ano.- Některá dáma tady bydlí. -Přišla sem přede mnou. Bude to asi nějaký omyl.- Prosím? Ale já jsem chtěl jiný pokoj. /K Ženě/ Říká, že to není omyl a že stejně ~~me~~

me mají jiný pokoj.

Žena: /převládá od Muže sluchátko/ Musíte přece tomu pánovi dát jiný pokoj. Pochopte, že tady nemohu spát s mužem. To je naprosto nemožné - prosím? - ne, já ho vůbec neznám a nejmenuju se Nováková -někoho s tak

hloupým jménem bych si nikdy nevzala - jmenuju se Řídká. Ne za svobodna. Teč. Řídká. Je to nesmysl, měla jsem zamluvený pokoj, máte tam přece telegram.

Muž Já jsem měl taky zamluvený pokoj. Před třemi nedělemi.

Žena /do telefonu/ Ale ne - poslyšte, budu si stěžovat, nemůžete lidi nutit, aby spolu bydleli - ne, my to ~~teda~~ vyřešit nemůžeme, to musíte vyřešit vy, slyšíte? /Žena zvolna odkládá sluchátko./ Říká, že nemají jiný pokoj. Že si to máme nějak vyřešit. Budete muset odejít. Byla jsem ~~sae~~ první.

Muž Ano, ale já jsem si zamluvil pokoj před třemi nedělemi. Kde myslíte, že budu spát?

Žena Tady ne.

Muž ~~... jako bych - jako bych vám chtěl něco ukrást~~
Vypadám snad, jako bych - jako bych vám chtěl něco ukrást? ~~... tak, o nějaký dojem?~~

Žena To jistě ne. Ale přece jenom -

Muž Jaképak přece, jaképak jenom. Co byste tady sama dělala? Seděla byste v křesle a párača a párala, sama, docela sama a z přízemí by zněla hudba a hlasy lidí, kteří se spolu baví, dovádějí -

Žena /okouzlena/ Prosím vás, v mém věku, jaképak zábava, jaképak dovádění. Jsem stará ženská.

Muž Vypadáte mladě.

Žena Jděte, jděte.

Muž A pak, čím je člověk starší a moudřejší, tím líp se umí bavit a dovádět, třeba ve vzpomínkách. Když už ne pohybem, tedy slovem, když už ne jazykem, tedy chutí a vůní.

Žena Ó ne, to bych už nedokázala.

Muž Sama ne, ale ve dvou?

Žena /stále okouzlena/ Ve dvou se to lépe táhne.

Muž /zvedne telefon/ Číšníka, prosím. Ano. - Studenou mísu pro dva - jestli máte šunku, tak šunku, uherák, samozřejmě, kuřátko a hlavně sejra, hodně sejra a dvě sedmičky červeného, jistě. Pokoj číslo tři sta patnáct.

Žena Ale prosím vás. Takové výlohy.

Muž Co by měl člověk ze života?

Žena Hlavní je zdraví.

Muž /přestavuje stůl, aby mohl sloužit jako jídelní stůl. Žena mu pomáhá/ Zdraví není všechno. Takový chudák, který se kvůli zdraví odřekne radostí života, je na tom dvojnásob špatně, když na něj dolehnu choroby. Nekouří, nepije, nemá se čeho vzdát - jakpak má tělu ulehčit?

Žena Vy mužští jste všichni stejní. Jako bych slyšela svého manžela.

Muž Nepřipomínejte tak smutné věci, paní.

úzkost a křik a neúprosné ticho.

Muž: Moje žena byla světice, paní. Pořádná, věrná, hodná matka, nikdy mne v nesnázích neopustila. A co měla ^{pride žiloch} ~~nešťastí~~. ~~lokonee~~ Jeden postarší bohatý Američan se s ní ^{chce} ~~chtěl~~ oženit, ale ona se rozhodla, že zůstane. Málem jsem jí to ^{vyřítal} ~~vyřítal~~ měl zaplé.

Manžel: To neuděláš, to nesmíš udělat. On se ničím neprovinil. Jemu do toho nic není.

Manželka: A co já? Čím jsem se já provinila?

Žena: Víte, mě domácnost nikdy moc nebavila. Musím říct, že jsem ji dost obývala. Tedy špínu jsem netrpěla, to ne, roztrhaní jsme necho- dili, ale nemůžu říct, že bych se v tom vyžívala. Chtěla jsem víc, než mít vždycky umyté podlahy a dobře vychované děti. Možná, že to někomu stačí, že porodit a vychovat děti už považuje za tvůrčí čin ~~pro~~ celý život. Ale mně ne, já ~~jaer~~ ^{jaer} chtěla víc.

Manžel: Nesmíš!

Manželka: Mně už je jedno, co smím a co nesmím.

(Manžel se snaží manželce vyrvat svazek dopisů.)

Manžel: Dej je sem!

Manželka: Pusť! Budu křičet! Probudím děti. Pusť. Zlomíš ^{mi} ruku. Pomoc!

Manžel: /pusť jí/ Copak ~~to~~ nechápeš, jak je to odporné, hrabat se v cizích věcech? Jak je ~~to~~ nedůstojné denuncovat?

Manželka: Kašlu na to, jestli je to odporné. Kašlu na to, jestli je to nedůstojné.

Muž: /nalévá a rychle upíjí víno/ Představte si, kdyby se pravda a poctivost a čest najednou prosadily jako přírodní zákon. Kdyby se každému dostávalo jenom podle zásluh a počestnosti, kdo by ot- stál? Nesnesitelné předurčení, nesnesitelná nuda, beznaděj a zoufal- ství. Přenýšlela jste o tom, kdo je vlastně dobrý člověk?

Manžel: Nepošleš ty dopisy. Nemohl bych si tě do smrti vážit.

Manželka: Nepošlu ~~je~~. Ale ty si ^{ted} ~~ted~~ sedneš a napíšeš jí, že už jí ne- miluješ. Že máš rád jenom mě.

Muž: Dobrý člověk, paní, není ten, který má nejvíc ctností. Všechno, co se žene za absolutními hodnotami, obrátí se nakonec proti člověku. I pravda, i charakter, ba i láska. Ale i zlatá střední cesta, pokud si ji někdo zvolil jako absolutní hodnotu. Dobrý člověk je ten, který si považuje svých ctností a umí vychutnat své hříchy. A respektuje druhého v jeho ~~xxxxxxx~~ ctnostech i chýbách.

Žena: /mezi jídlem/ Můj manžel byl vzácný člověk. Pro svůj charakter zničil celou rodinu. Místo, aby se podvolil, jako se podvolili všichni, raději nás nechal žít v poloviční bídě. ~~Ironie~~ ^{Ironie} kouřil, pil a po- řád měl nějaké ženské.

/Pohladí muže po vlasech./

Muž/ucukne/ Tak.

Žena/plná čínorodostí/Musím to tady trochu uklidit a vyčistit ti boty.

(Muž se připravuje ke spánku.Převléká se,unývá se,láskyplně si ob-
tahuje břitvu a klade ji na noční stolek.

Žena uklízí,čistí mu boty,potom se také převléká v koupelně do
noční košile.Na noční stolek si klade nůžky.)

ŽenaDobrou noc.

Muž/zamumlá/ Dobrou noc.

(Oba zhasínají lampičky nad postelema. ^{od chrupání}
Po chvílce je slyšet z obou postelí chrupání.)

Muž se opatrně posadí,naslouchá.

Žena se zvolna zvedne,naslouchá.

Z obou postelí je slyšet chrupání.

Muž spustí nohy na zem,vezme břitvu a vydá se směrem k ženinu
lůžku.

Žena vezme nůžky a bloudí po pokoji k Mužovu lůžku.

Za velkého zvonění přejede na scénu Dívka,za ní Chlapec.)

ChlapecCo zvoníš jako blbá.

(Žena se přiblíží k chlapci a probodne ho nůžkami.

Muž podřízne zezadu Dívku břitvou.

V místnosti se objeví On a Ona s žehličkou a košem.)

OnaChci mít lásku,která trvá.Chci mít jistotu.

(Muž ji zezadu podřízne.

On klesne probodnutý nůžkami.

V místnosti se objeví Student a Studentka.)

StudentkaJá se nejspíš uzdravím,když mě budeš léčit ty.

(Zhroutí se zavražděná břitvou.

Student padá probodnutý nůžkami.

V místnosti se objeví Ženich a Nevěsta.)

ŽenichZáleží na tom,záleží na tom právě teď?

(Bere Nevěstu do náruče,a tak padnou současně.

Maž a Žena stále hledají cestu k lůžku ~~ve~~ druhého.

Objeví se Manžel a Manželka.)

ManželNesmíš.

(Vravorá,probodnutý nůžkami.

Manželčina hlava leží na stole v nepřírozené poloze.

Konečně jsou ^u volné.Muž a Žena šokbrtají přes mrtvoly až

dojdou k lůžkům.Muž sedá na lůžko Ženy a naznačuje podříznutí,

Do jilemnického autobusu jsem se dostal jenom proto, že jsem slíbil pomoci nakládat a vykládat dětské kufrы. Holešovické děti ve věku čtyř až šesti let se totiž jely nedýchat zdravého - nebo aspoň domněle zdravého vzduchu, a zeplnily celý vůz.

Pak jsem jich potkal v Krkonoších celé zástupy: třídy škol v přírodě, děti z mateřských škol: z Prahy, z Dyora králové, z Loun. Nastal totiž duben - anebo jak jej nazývají místní - mezi sezóna. Osiřil hotely i rekreační střediska, co s nimi, stály milióny, pošlou se tam tedy na dva či tři týdny děti, aspoň se chučinky zotaví. A děti - za příslušných povelů dohlížitelek - nasedají do autobusů, ty, co zvrací dopředu, ty, co nezvrací dozadu - téhnou se po vlhkých loukách, rašují se z tajících sněžných jazyků, z nichž /na povel/ smějí nabrat sněhu na uhnětení koulí, vybalují /na povel/ ze sáčku chléb se sesanou a tatrunku, vz vypijí limonádu a pak se unaveny vrací do ubytoven. Některé se zotaví a jiné prý zaskočí ten nápor nezvyklého prostředí /říká se tomu aklimatizace/ a rozstáhnou se.

Rekreační domy jsou vesměs přepychové. Zasl jsem, jak v horském letovisku, kde před dvaceti lety dřevěným chalupám vévodily dva ubytovací hostince, stojí teď alpské velehotely. Patří nejružnějším závodům. Ten nejpřepychovější a nejvýstavnější - v místě, kde jsem pobýval - náleží Královečdorským cementárnám. Nedovedu odhadnout kolik desítek miliónů ten rekreační gigant stál, ale jistě mnoho.

Oblak cementového prachu, který se trvale snáší na Králův Dvůr /stejně jako třeba na Radotín/ mě vždycky naplňoval hrůzou a zároveň údivem, že se najdou lidé, kteří v tom oblaku bez reptání žijí, kteří tu přes den pracují a večer v témž oblaku ukládají sebe i své děti. Napadalo mě: jak dlouho to bude trvat, než přestanou samy sebe obětovat molochu výstavby. Trvá to už bezmála století, vždyť o tom oblaku psal už dávno před válkou Josef Kopta.

Nevzbourčili se, ale aby jejich případná vzpoura ani nevzklíčila, dostalo se jim gigantického domu zdraví na hřebenech hor. Nevím, kolikrát během svého života do něho vstoupí, ale jejich děti sem mohou jednou či dvakrát za rok přijet, aby se nadýchaly

čistého horského vzduchu. Protože zdraví to je poklad - děti jsou naděje národa.

Proto také celá města /Praha patří mezi ně/ jsou prohlášena za zdravotně závadná a děti se z nich mají či dokonce musí několikrát za rok vyvézt a občerstvit nezávadným vzduchem.

Jenže ten vzduch!

Obrovská alpská zotavovna stojí uprostřed lesa. Hnědě rezavé smrky neklamně svědčí o smrtelné dávce kysličníku siřičitého v ovzduší. Stromy umírají a děti? Kam je ovezou příště?

Otravujeme ovzduší kolem sebe /stejně jako vodu i zemi/ a pak prcháme o kousek dál. Na ten útěk vynakládáme často nesmírné částky, protože se přece jen zdá, že utéci se dá snáze/a levněji/, než neotravovat prostředí, v němž žijeme. Vždycky se zdá snazší léčit příznak než příčinu. A vždycky to je krátkozraké. Už brzy nebude kam utéci. A i kdyby se děti mohly skutečně občas vyvézt na opravdu zdravý vzduch /třeba někam do ciziny, kde už na něj dbají/, copek takovým zoufalým aktem lze vyvážit zbylé dny, jež děti tráví v ovzduší, které je otrávené?

Kdy se konečně ti, kteří "velkomyslně" poskytují částky na stavbu obrovských rekreoven, dovtípí, že vlastně jen mrhají penězi? Kdy nahlédneme my ostatní, že to, co se vydává za velkorysou sociální politiku, za ojedinělou a chvályhodnou službu pracujícím a jejich dětem, je pouhá snaha lacino odvést pozornost od skutečného a hrozivého stavu prostředí, v němž žijeme a které dovolujeme stále více otravovat, připouštíme to v klamně domněnce, že z něho můžeme utéct do nějaké zotavovny postavené v alpském stylu.

ik

Alenka v říši divů a před uměním

Tak na příklad v západním Německu Wolfgang Laib / nar. 1950 / , syn lékaře, vystudoval také medicínu. Ale již při studiu si uvědomoval, že mu lékařství neposkytne dostatečné odpovědi na jeho otázky, cítil, že by v této oblasti mohl nalézt jen jakési zlepšovací návrhy, zatímco jemu šlo o komplexní životní postoj zahrnující všechny souvislosti. S částečnými odpověďmi se nechtěl smířovat. Začal tedy hledat cestu k sobě, k umění a ke světu, k přírodě. Začal brousit kameny, ale ručně. Brousil kameny tak dlouho, až byly dokonale hladké, zbaveny všech výstupků, a ačkoli zůstávaly přírodní, byly a vypadaly zcela uměle.

K takto zpracované látce čistě estetického významu přidává Laib látku živou, životní a životodárnou : mléko. Kámen a mléko, to pevné, forma a to tekuté - antiforma. Metafora pro trvalost, ale zároveň pro pomíjivost a upíjení, pro přetváření: " Mléčné kameny ". Tak vzniká umělecké dílo z ohleduplné vzájemné organizace dvou protichůdných předmětů a látek, ale ne proto, aby umělec představil mechaniku dualistického obrazu světa se vším efektem, nýbrž proto, aby připomněl v uměleckém výrazu zjevně nezníčitelnou utopii, jak totiž věci se vylučující, zcela odlišné a protikladné mohou být v tichém souladu. *Mléko teče po kameni.*

Laib vytváří také " Pylové výtvořky " . Bydlí na venkově a když kvetou louky, s pílí včeliček sbírá pyl, kvítek po kvítku. Je to obtížné, zdoluhavé, ale krásné, neboť už sám čas prozítý na lukách je počátkem a součástí Laibovy tvorby. Tady je blízko přírodě, spolupracuje s ní a ona spolupracuje s ním. Tak plynou týdny jako při ručním broušení kamenů.

Laib pak sype pyl na skleněné desky a to jsou barevné obrazy a plochy s nevídanou jemností a intenzitou barev, jejichž jedinečnost se nedá s ničím srovnávat. Anebo ponechává přírodní koncentráty ve skleněných dózičkách, stylizuje je k sobě a vzniká vzácná příležitost k zrakovému zážitku a protokol mimořádné přírodní blízkosti. Organický produkt byl pozdvižen v artefakt, ale vyprovokovaná umělost zůstává čistým uměleckým zážitkem, jehož výsledkem je pocit přirozenosti.

Takováhle tvorba trvá dlouho a podle toho taky trvá dlouho, než se náš umělec proslaví. V kulturních kruzích platí pořád ještě jako tajný tip, ale to už něco znamená. Některé mléčné kazeny a pylové výtvořky už přece vystavil v nejlepších galeriích, letos je pozván na Dokumenta / nejvýznamnější západoněmecká přehlídka moderního umění / a bude reprezentovat Německo na Biennale v Benátkách. Již tam půjde nejen se svým uměním, ale i s teoretickým zájmem, které je pro něho již vytvořeno uměnovědci : Sensibilismus.

Jak známo v Čechách se trochu nudím, tak si koupím letenku a zaletím do říše vycházejícího slunce. Rád se dívám na umění a tak navštívím na příklad v Tókyu paní Fujiko / nar. 1934 /. Tatínek byl fyzik pro nízké teploty a hodně se vědecky zabýval křehou. Japonsko je pořád v křehách a on měl například za války za úkol řešit problém, jak zařídit, aby letadla v mlse přistávala spolehlivě. Učera se stala sochařkou a mléčné prazážitky určily její styl. Trvalo dlouho, než se prosadila se svým " Mléčnými skulpturami " .

V umění najdeme vědecky předchůdce / nejen ve vědě u tatínka /. V antických mýtech se bozi zahalojí křehou. Křehu ovládá William Turner, Claude Monet i Mark Rothko. Již v 15. století / rozuměj po Kr. / japonský malíř Sešu objevil křehu jako rozhodující prvek v nástěnných malbách. Fujiko nevytváří křehu zprostředkovanou štětcem nebo hmotou sochy, vytváří křehu přímo. Tvoří mléčné sochy. Konstruuje speciální turbíny, které ženou páru do prostoru architektonicky koncipovaného nebo do prostoru volného v parku či na náměstí.

Trvalo také dlouho, než se naše umělkyně prosadila. Odštěpila se od Rauschenbergovy a Klüverovy skupiny / Experiments in art and Technology, New York / a myšlenku netradiční estetiky posunula do říše absolutní svobody, jíž je prostor a v něm pohyb mraků / křehy /. Taky to neměla snadné, zvláště jako žena- Japonka- umělkyně, neboť v Japonsku pořád ještě žena nemá takové šance jako muž. Ale dneska je už uznávaná autorita v oboru křehy : V Canabefe bude letos instalovat první permanentní mléčnou skulpturu na světě. V Tókyu a v Kuala Lumpur jsou parky, v nichž instalovala "mléčné vodopády " / ukázalo se, že je to také levnější, než budovat fontány /. 1980 vystoupil v New Yorku balet v křehách. Bohužel, nebyl jsem přítomen, nemohu referovat.

Již jest banální lehnout si do trávy a dívat se na oblaka. Co je mlha na březích Tezže, mlhy na blatech, mlha v Borýni. Je třeba se jít dívat do ateliéru, galerie, někde na náměstí. A běda, když kdokoli nemá k čemukoli teorii. Je třeba mít ji i k mlhám. Fujiko : Mlha je symbol svobody. Jestliže formujeme mlhu, formujeme taky svobodu. Je naším cílem ve svobodě žít, ale v ní nezablouhat, jestliže mlhu tvoříme, tvoříme kontrolovanou svobodu. Vždyť to přímo odpovídá ostrovní říši, která je zahalována mlhou a v níž svoboda je možná teprve tehdy, jestliže je kontrolovaná, řízená a formalizovaná. Je to svoboda pohybu a komunikace. Umělkyně se sama stává mlhou a její cit je zvonem a čistě, varovně a zároveň přátelksy zní jako kdysi na lodiích, které ještě v mlhách nezachraňoval radar, ale které se identifikovaly v neviditelnosti hlasem zvonu.

Máme zážitky, když se díváme na sochy, které nejsou z bronzu, ale z mlhy. Neprchá zrovna tak náš život, čas a cit ? Je to depresivní : rozplýváme se. Je to povzbudivé : jsme tvůrci nezachytitelného okamžiku.

Co je technika technikou, od první lopaty, otázka zní : k čemu je to dobré, jak to funguje ?

Co je kultura kulturou, od prvních vrypů do kamene a čar do písku, které před statisíci lety a napořád smazává mořský příliv, otázka zní : jak se ti to líbí, co ti to říká ?

Já se před tímhle uměním cítím jako Alenka v říši divů. Znamenávám škálu svých dojmů a ponechávám je bez komentáře.

- 1/ Něco nového, neznámého, originálního. Jsem vděčen, že mohu být účasten, že se mohu dívat.
- 2/ Jsem okouzlen hravostí a drzostí těch šašků, kteří jsou zvaní umělci / a jsou vzdělaní na univerzitách /.
- 3/ Moje maminka říkala : Hlavně, když se něco děje !
- 4/ Někdo má potřebu tvořit. Někdo má potřebu se odlišit.

- 5/ Jsem nekonvenční, vyžadoval to můj talent. Jsem nekonvenční, vyžadovala to moje ctižádost.
- 6/ Umění, uznání, úspěch. A vědycky virtuozita. Je třeba dokonale ovládat formu / nástroj /. Jak dostoupit umění, dosáhnout úspěchu a dobrat se uznání, když napodobujeme včeličky a Pána Boha, který fouká do mraků ? Je třeba být prostě chytrý jako včeličky a o víc se nestarat, nebo je třeba se starat o všechno jako Pán Bůh, tj. dělat politiku.
- 7/ Dobře rozlišovat, ne proto, abychom škatulkovali, ale abychom lépe rozuměli. Alenku, aby rozuměla, učili, že odedávna je třeba rozlišovat umění figurativní a nefigurativní / abstraktní /. Dějinami kultury jdou vedle sebe ornament a portrét. Co portrétuje mlha ? Jaký ornament vytváří pyl ? Zkusme si polarizaci kultury vysvětlit po svém, jinak než jak jsme zvyklí, tj. abstraktní - konkrétní, avantgardní - konvenční, utilitární - samoučelové, na objednávku - samostatné, staré - nové. Zkusme kulturu pochopit z hlediska tvořivého typu, ne z hlediska sociálního významu a estetického výrazu. Tak jako noc a den nebo jako pohlaví mužské a ženské je na světě pořád přítomno umění instrumentální a umění mediální. Umění instrumentální vychází z instrumentu, z nástroje, který ovládá, podává se dokonale, virtuózní výkon, který je srovnatelný, měřitelný a proto hodnotitelný. Umění mediální vychází ze zprostředkování zážitku, z jeho organizace, z agentážní situace, je racionální v obchodním smyslu a kultovní ve smyslu duchovním.
- 8/ Umění instrumentální pěstuje historicitu, je horizontální, poučuje se, je ve vývoji, navazuje a přejímá dovednost a zkušenosti. Je nemožné bez předchůdců. Umění mediální je nehistorické, vertikální, vědycky původné, nemá předchůdců, nepotřebuje instrument a dovednost, provokuje cit, ale pracuje jako reklamní agentury.
- 9/ Na štěstí nemusím o ničem rozhodovat. Můžu se jen dívat. Všechno je zajímavé, ale jen něco je krásné.

Kdo má doma děti, a ty děti se dívají pravidelně na televizní večerníčky a na nedělní pohádky, a jsou se tu s tím nepodaří včas vyklidit pole, takže si jistě za nějakou dobu lámat hlavu, proč jsou ty výtvořky pro dospělého člověka po čase většinou tak protivné, ba přímo nesnesitelné (ovšemže jsou taky světlé výjimky, dokud-žel hlavně zahraniční proveniencí). Já jsem si například při takovém hloubání všiml některých velmi podivných rysů těch pohádek, jež mají nějak spřítomnit naši selážou, lidovou minulost.

Tak především: naši předkové věřili v čerta. Byl to jakýsi jejich pánbůh. Ten druhý, co ho držela církev a co se o něm z televizních pohádek nedozvíme, mu vůbec nemožl konkurovat. Čert má proti němu řadu předností: o lidi se moc nestará, vlastně jim dává pokoj, pokud na něa zrovna není něco nechtějí. Na požádání ovšem ochotně splní nejrůznější přání. Chce na to sice tu asnáš, tu vítěš protialužku, ale je to v podstatě vrták a napálit ho není velký problém. Důvodem jeho popularity mezi prostým lidem je, že se zajímá hlavně o bohaté; vůbec drží základní morální pravidlo televizních pohádek, totiž že výše morálních kvalit určitého jedince je nepřímo úměrná jeho majetnosti. Je na něm něco jánošíkovského: když už chudým nedává, aspoň že bohatým bere!

V minulosti tedy našim předkům panoval čert (výjimkou byly Krkonoše: tam jia vládli Rybcou). Svět ovšem podle toho taky vypadal, byl totiž zařízen velmi narozumné, a vlastně nepochopitelné: shodou zvláštních okolností v něa byli soustavně upřednostňováni úplní pitomci. Každý, kdo měl aspoň nějakou špetku moci nebo majetku, každá vrchnost od "knížepána" až po obecního rychtáře byla vybavena takovou dávkou hlouposti a nejrůznějších špatností, že se vůbec nedá pochopit, jak mohla takhle uctlaná společnost po staletí držet pohromadě a nerozpadat se nebo se nepřevrátit, jak se říká, z hlavy na nohy. Vždyť těch správných (to jest chytrých a schopných, to jest chudých) byla drtivá přesila. Já se to snad vysvětlit tía, že si chudý (tj. správný) člověk, jak televizní pohádky ukazují, s vrchností vždycky snadno poradil - nějak ji napálil, zaskočil, ošidil a při té příležitosti jí zpravidla taky něco ukradl. A tak možná, že mu to docela vyhovovalo; o živobytí měl postaráno, a přitom žádné starosti.

Fokud tento svět vůbec znal ně jaké opravdu vážné nebezpečí, přicházelo většinou zvnějška, z Frankrajsku, z Vlach nebo aspoň z Vídně. Jakmile se v takové pohádce objeví nějaký cizinec, dá se tušit, že je to ničema a poevodník; a co je nejhorší - jsou u nás i tací, kteří se dají dost dlouho vodit za nos.

To všechno by se jistě dalo vysvětlit docela pohodlně, nějakou ideologickou obječněvkou. Js však těžko věřit, že by to byla jen ona. Sotva si totiž může někdo myslit, že pohádka čitě inspi-ruje k tomu, aby ocenilo přednosti čnaška před minulostí. Když si naši předkové pohádky vymýšleli, nesli nejapíš dějepisné ambice a nechtěli vykreslit nějakou dávnu minulost. Víc jim šlo o to, jaký svět právě je, a taky a především o to, jaký by měl být. Jejich děti se pak - mimo jiné, samozřejmě - z těch pohádek nenápadně a nenásilně učily, co se má a co se nemá. Jistěže podobným způsobem fungují i dnešní televizní pohádky; a naše děti se z nich dozvi-đají

- že když se jedná o osobní prospěch, je každé pomoc dobrá: blázen, kdo dává, a ještě větší, kdo nebere; závazky, které tak vznikají, nemají žádnou váhu, jde jen o to, jak se z nich pohodlně vykrotit (zajímavé je, že ke stejné nezodpovědnosti a lehkověrnosti navě-đují i příběhy různých těch poetických tujtrlíků), co je před časem jako na bělicím páse vymýšlel nebožtík Václav Čtvrtek; když je nej- hůř, odehraje se nějaké rozkošné básnické kouzlo, a je zase všechno v nejlepším pořádku);

- že všichni, kdo stojí tak či onak nad námi, jsou od přírody pitom- cí a darebáci; podle toho je taky třeba se k nim chovat; takže nej- adekvátnější způsob "pohybění ve světě" je "poctivá loupežnickina" Čtvrtkova kuzajse; tak se spojí příjemné s užitečným - krást je nás ku prospěchu a ještě se zasloužíme o to, že naša čina vejde něco spravedlnosti do zkaženého světa;

- že nás nikdo nemá co povídat, protože sami dobře víme, co je pro nás nejlepší, a sami si taky poradíme.

Nedá se popřít, že se v českém folklóru dají při bližším po- hledu vysledovat náběhy, ponoukající k takovému zásadnímu ideovému přepracování. ale kdo četl třeba Erbenovy pohádky, jistě si všiml, že se tam vypráví o vzpouře, ale taky o věrnosti a oddanosti; o špatné příkladu mocných, ale taky o autoritě; o bezpráví, ale taky o spravedlnosti; o podlosti a mizanosti, ale taky o rytířských

ctnostech. A předavám: pohádkář ví o tom, že krocí samozřejmě -
- takových, jako že lépe něco vzít, než to nechat ležet, nebo že
je bližší košile než kabát, nebo že život je boj a když nedáš, do-
staneš - jsou ve světě stále nějak přítomny i nesamozřejmě, a te-
dy křehké, choulostivé věci, věci, na které každý hned tak nepřij-
de: samy o sobě jsou docela bezbranné a v dnešním návalu oproště-
ného realismu by nejspíš dlouho nevydržely. A přece na nich hodně
záleží. Výchova znamená pomáhat jim do světa a pomáhat lidem,
aby si je našli, ujali se jich, vzali na sebe tu zodpovědnost a
znažili se ze všech sil, aby byly i zítra, a třeba víc, než jsou
dnes. Protože tomu může být i naopak, protože pohádka může - a když
to není pravidlo - taky skončit špatně.

Těžko ovšem nějaké zásady vstřepovat dětem, když i pro nás
zvané jsou často španělskou vesnicí: zejména, jak se zdá, pro ty
z nás, kteří televizní pohádky píšou a jinak ztvárnějí a opravdu
zvěrazně působí na dětské duše - jistě i na duše svých vlastních
dětí.

-xi-

Pásal s námi takový hňup z kaštýla, který třeba řekl: "Obrať mně krávy, dostaneš buchtu." Když jste mu posloužili a natáhli potom ruku po buchtě, řekl: "Ná si blbý? Privil sem ti, že dostaneš, né že ti dám. Utěkaj dom, třeba ju maminka zrovna vytahuje z trůby." Takový to byl hňup: nikdy u něho nic neplatilo tak, jak tomu rozuměl normální mozek.

Nebo jsme hráli v kurvičky, na něj padlo být chyceným zlodějem, soudce ho měl odsoudit a biják bít - však nikdy se nebilo tolik, aby hra, v níž los byl /kurevsky/ proměnlivý, nemohla pokračovat -, ale hňup z kaštýla schmátl někomu z nás čepici a s křikem "chyťte si mňa napřed!" letěl pryč. Ano, ale když jste přijali změnu hry a začali ho honit, házel po vás kamením, a kdybyste i to přijali a házejíce trefili ho, šel by žalovat do kaštýla a jeho tatínek by na vás poslal četníka. Zkrátka, když pravidla jakékoli hry byla momentálně proti němu, zrušil je a zvýšil své násilí; takový to byl hňup.

Práce stala se přirozenou potřebou člověka, a to i v případě, že ho zrovna neživí, a je to snad už pud, že člověk obdělává, zúrodňuje nebo aspoň zušlechťuje každý nevyužitý či pustý kousek země. Byli lidé, a ještě jsou, kteří obcházejí po mezích a roubují plané stromky, aby v krajině k obecnému prospěchu rostly třešně, hrušky či švestky. A jenom rozkazem se mohlo začít stávat, že buldozeristé stromy vyvrátili, ačkoli na tom místě pak nerostlo třeba nic. Sám jsem proti tomu před dvaceti lety psal stížnosti, marně.

Když Strnka zvaný Jakubec nechtěl jít do družstva, vzali mu jeho starodávné pole a přikázali mu jiné, vzdálenější a horší. Když je za pár let prohnovil a vzdělal, vzali mu je a dali zas jiné, horší. Nebyl v tom žádný užitek: Jakubcovi to škodilo, poli neprospělo a vlast to nevyžadovala. Byla to msta za vzdornost. Od té doby úrodnost těch polí, a všech v okolí Brumova, upadla, obnažilo se kamení, pra-

meny vysychají a vůbec nejlepší půdu zabraly čínžáky, ohyzdné. Jakubec to věděl a nechtěl.

Před asi pětadvaceti lety mi jeden známý, zaměstnaný na průmyslovém ministerstvu, s hněvem líčil své boje ~~za~~ záchranu malých závodních a místních elektráren na potocích a řekách. Nebudu čtenáře napínat: prohrál to a při reorganizaci ministerstva byl odsunut na mrtvou kolej, protože prý "neviděl Kupředu". Mohl bych poznamenat, že ten muž jedním zadním okem viděl to, nač ti na jeho místě vypotřebovali dnes obě svoje přední oči, ale ovládnou se. Víc by sem pa_sovala úvaha, co je to kupředu a vzad, co vzhůru či dolů, a kdo má právo rozhodovat o tom bez rozumu a vody. Voda a rozum totiž odevždy se shočili, kde se bude dobře dařit mlýnu.

Před pěti lety bylo v D. malé pekařství, jehož chutný chleba si Pražáci naopak vozili z víkendů domů. Bylo zrušeno, ale proč, nevěděl pořádně nikdo. Možná si pekař moc vydělal, možná i šidil, ale koho - dobrým chlebem? V Radlicích zas byl mladý truhlář, opravoval starožitný nábytek. Šel k němu jistě jenom ten, kdo ho potřeboval a přitom souhlasil s cenou za práci. Loni jsem tam našel pustou chodbu, prachem zanesená okna a na uzamčených dveřích pečeť finančního odboru ONV. Zdá se, že mladý truhlář šidil na daních. Možná měl tolik zákazníků, že si mohl vybírat, a někoho urazil. Možná mu však jenom někdo záviděl. Jisté je, že doplatil na svou věcnost. Lidé, kteří něco užitečného věcně doveďou, existují v této krajině na vlastní nebezpečí.

Neproti tomu dovidám se někdy také o vítězství rozumu a vody. Například v Jeseníkách bylo dokonce zrušeno v jedné kotlině nové zalesnění, protože je tam jakýsi vzácný, poučný a do budoucna užitečný ekosystém. V Sovětském svazu prohlásili jakousi krajinu za rezervaci trav, z nichž pocházejí některé kulturní obiloviny. Aby bylo znovu z čeho zečít, kdyby. Leckde na světě zřizují se genové banky, v horách i stepích, v lesích i bažinách. V bažinách dokonce s původním bažinným obyvatel-

stvem, jemuž nemá být zvnějška vnucována civilizace a měněn styl života. Do rezervace má vstup jenom lékař. Z rezervace ovšem může, kdo chce, odejít.

Naproti tomu naši zem nerad v těchto dnech opustil mladý spisovatel Vlastimil Třešňák. Šel smutně, do nejistoty. Dohnalo ho k tomu zacházení, jež nehorázně překročilo meze jakkoli přísné a třeba i sektářské literární kritiky. Je pravda, že jeho načasování ani mravy se nehodily do téhož literárního salónu, v němž účinkují například Jana Moravcová a Josef Frajs, protože se blížily spíše mravům a načasování takových hospodských štamgastů, jako jsou ~~XXXX~~ Jaroslav Hašek či Bohumil Hrabal. Policie dobře poznala, že Třešňák se do státního chovu nehodí, a udělala ve své rozšířené pravomoci, co musela. Nebude její vina, jestliže se Třešňák jako český spisovatel i jako člověk zmarní a ztratí. Za to bude odpovídat ten, kdo si vzal odpovědnost ze všeho: za hospodaření s krajinou, lidskou prací i národním talentem.

Když tedy slyším teď nový, vlídný pokyn starého nevlídného hlasu, abych se ujal každého kousku neobčelané půdy, když v Holešovičích mi otvírají novou tržnici, kde mohu nabídnout plody svého políčka tolikrát zhanobeného, když si můžu ohlásit a vést truhlářskou dílnu, a najmout hospodu a v ní snad podávat i jinší chleba, nevěřím. Nevěřím, dokud vidím nebezpečí, že do ~~z~~ nové hry se kdykoli může vmísit ten starý hňup z kaštyla.

/Duben 1982/